

دانشگاه قم
دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی

عنوان:

شرایط، اختیارات، تعهدات و مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی – قضایی ایشانگران

استاد راهنما:

دکتر مهدی حسن زاده

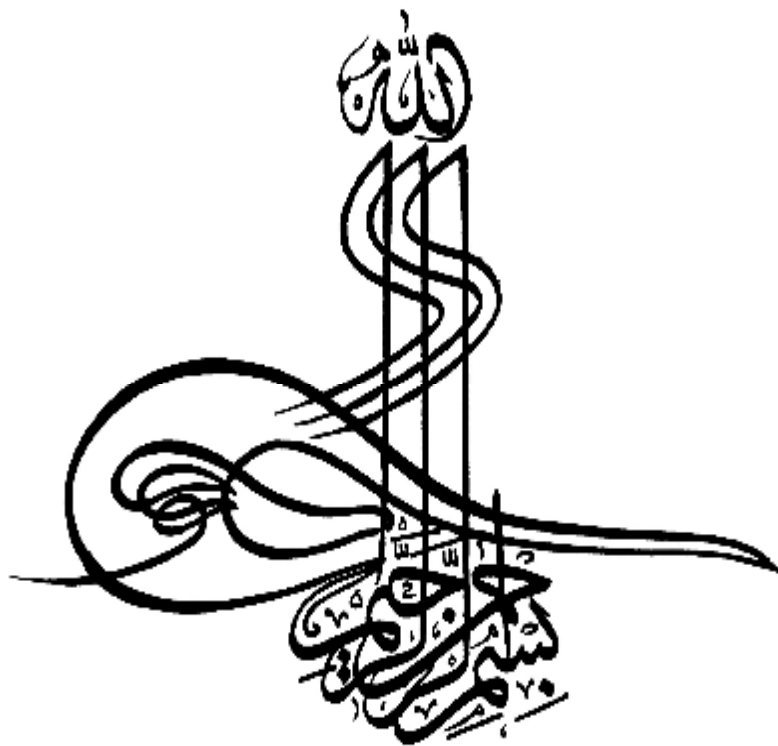
استاد مشاور:

دکتر صحبت‌اله سلطانیان

نگارنده:

مرتضی حیدرپور

پاییز 1392

تقدیم به :

همسر مهربان و بهترین همراهم که در طول این
دوران سختی‌ها و مشقت‌های ناشی از تحصیل را
تحمل و با صبر و مهربانی طی این مسیر سخت را برایم
هموار نمود.

تقدیر و تشکر:

حمد بی حدّ و ثنای بخدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به بنده‌ی خویش عنایت فرمود. در اینجا بر خود لازم می‌دانم از کلیه اساتید گرانقدر، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته بیشترین نقش را در تربیت علمی و اخلاقی اینجانب داشتند، تشکر و قدردانی نمایم.

از استاد گرامی جناب آقای دکتر مهدی حسن‌زاده که راهنمایی اینجانب را در تحقیق و نگارش این پایان‌نامه تقبل نموده‌اند کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

همچنین از استاد گرامی جناب آقای دکتر صحبت‌اله سلطانیان که مشاوره اینجانب را در تحقیق این پایان‌نامه تقبل نموده‌اند کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

چکیده:

دفتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران در سال‌های 1365-1366 بر اساس مصوبات شورای عالی پشتیبانی جنگ جهت حمایت حقوقی از ایثارگران تشکیل یافت. بعد از اتمام جنگ نیز با تصویب ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اختیار تأسیس دفتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران به سپاه پاسداران داده شد. در طی همان سال آیین‌نامه اجرایی آن در 18 ماده تدوین و به تصویب مقام معظم رهبری (فرمانده کل قوا) رسید. دفتر حمایت از کارشناسانی که مشمول خدمت نظام وظیفه‌ی عمومی در سپاه می‌باشند با احراز شرایطی همچون داشتن مدرک کارشناسی حقوق و البته بدون الزام به ارائه پروانه وکالت دادگستری به عنوان وکیل ایثارگر در جلسه دادرسی حضور یافته و به دفاع از موکل خویش می‌پردازند. در خصوص اختیارات و تعهدات نیز باید متذکر شد که مرز مشخصی بین این دو نمی‌باشد و در عمل نیز تفکیک این دو گروه از امور بسیار مشکل می‌نمایند. البته نکته قابل ذکر این است که منظور از اختیارات اموری نیست که فرد حق انتخاب در اعمال یا عدم اعمال آن به صورت نامحدود داشته باشد، بلکه به این معنی است که فرد در انجام آن‌ها ممنوعیتی نداشته و در اعمال یا عدم اعمال بایستی معیار مصلحت و غبطه موکل رعایت گردد. اختیارات بندهای چهارگانه ماده 17.آ.م، 203.ق.ا.س.پ و بعضی از بندهای چهارده گانه ماده 35.ق.آ.د.م از جمله بندهای 1، 3، 4، 7، 13 و 14 و همچنین ماده 36 قانون مزبور در زمره اختیارات کارشناسان دفتر حمایت قرار می‌گیرد. در خصوص تعهدات نیز بایستی گفت منظور در واقع وظایف و تکالیف کارشناسان مد نظر است. از بندهای هشت گانه ماده 13.آ.م، 203.ق.ا.س.پ نیز می‌توان به عنوان تکالیف و تعهدات کارشناسان دفتر حمایت یاد کرد. در باب مسولیت تخلف و نقض قوانین از سوی کارشناس دفتر حمایت نیز بایستی گفت که آیین‌نامه مزبور هیچ اشاره ننموده است. ولی به لحاظ این که کارشناسان و پرسنل دفتر حمایت نظامی می‌باشند علی‌القاعده به تخلفات آنها طبق قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح در دادگاه نظامی رسیدگی می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: ایثارگران، دفتر حمایت حقوقی قضایی، کارشناس دفتر حمایت، شرط، اختیار، تعهد، مسئولیت.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	1
الف) بیان مسأله تحقیق	1
ب) پیشینه و ضرورت تحقیق	3
ج) سؤال‌ها و فرضیه‌های تحقیق	4
د) روش تحقیق و گردآوری اطلاعات	5
هـ) ساختار تحقیق	5

فصل اول:

مفاهیم تحقیق و ماهیت حقوقی روابط دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، کارشناسان دفاتر و ایثارگران

1-1. مفاهیم تحقیق	8
1-1-1. مفاهیم اصلی	9
1-1-1-1. ایثارگران	9
1-1-1-2. دفتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران	11
1-1-1-3. کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران	13
1-1-1-4. شرط	14
1-1-1-5. اختیار	15
1-1-1-6. تعهد	16
1-1-1-7. مسئولیت	18
1-1-2. مفاهیم مرتبط	19
1-2-1-1. وکالت	20
1-2-2-1. نمایندگی حقوقی	21

- 2-1. ماهیت حقوقی روابط دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، کارشناسان
 دفاتر و ایثارگران 22
- 1-2-1. ماهیت حقوقی رابطه‌ی دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با کارشناسان .. 23
- 2-2-1. ماهیت حقوقی رابطه‌ی دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با ایثارگران . 24
- 3-2-1. ماهیت حقوقی رابطه‌ی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی با
 ایثارگران 25

فصل دوم:

مبانی و منابع دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران و شرایط کارشناسان

- 1-2. مبانی و منابع دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران 30
- 1-1-2. مبانی دفاتر حمایت 31
- 2-1-2. منابع دفاتر حمایت 33
- 2-2. شرایط کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران 36
- 1-2-2. شرایط مشترک با وکلای دادگستری 37
- 1-1-2-2. مدرک کارشناسی رشته حقوق 37
- 2-1-2-2. شرایط اعتقادی 40
- 2-2-2. شرایط خاص 42
- 3-2-2. مقایسه بین وکلای دادگستری و کارشناسان دفاتر حمایت 43
- 1-3-2-2. شباهت‌ها 43
- 2-3-2-2. تفاوت‌ها 43

فصل سوم:

اختیارات، تعهدات و مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

- 1-3. اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران 47

- 3-1-1. انجام اقدامات لازم و آگاهی از آخرین وضعیت پرونده‌ی متقاضی 48
- 3-1-2. انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح به عنوان وکیل متقاضی 49
- 3-1-3. شرکت در دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده 50
- 3-1-4. انجام هر گونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظایف محوله 50
- 3-1-5. بندهای چهارده گانه ماده 35 ق.آ.د.م و ماده 36 ق.آ.د.م 51
- 3-1-5-1. وکالت راجع به اعتراض به رای، تجدیدنظر، فرجام خواهی و یا اعاده دادرسی 52
- 3-1-5-2. وکالت در مصالحه و سازش 52
- 3-1-5-3. وکالت در ادعای جعل یا انکار و تردید نسبت به سند طرف و استرداد سند 53
- 3-1-5-4. وکالت در تعیین جاعل 53
- 3-1-5-5. وکالت در ارجاع دعوا به داوری و تعیین داور 53
- 3-1-5-6. وکالت در توکیل 54
- 3-1-5-7. وکالت در تعیین مصدق و کارشناس 55
- 3-1-5-8. وکالت در دعوای خسارت 55
- 3-1-5-9. وکالت در استرداد درخواست یا دعوا 56
- 3-1-5-10. وکالت در جلب شخص ثالث و دفاع از دعوای ثالث، وکالت در ورود شخص ثالث و دفاع از دعوای ثالث، وکالت در دعوای متقابل و دفاع در قبال آن 56
- 3-1-5-11. وکالت در ادعای اعسار، وکالت در قبول یا رد سوگند 57
- 3-1-5-12. وکالت در اجرای حکم 57
- 3-2. تعهدات کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران 47
- 3-2-1. ارائه مشاوره حقوقی 60
- 3-2-2. قبول وکالت در پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه از طرف آنها 61
- 3-2-3. ارشاد قضایی 62
- 3-2-4. انجام اقدامات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده‌های مطروحه .. 63

- 3-2-5. انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج در مورد افراد موضوع آن 64
- 3-2-6. کمک به مراجع قضایی در تشخیص افسار افراد معسر موضوع این آیین نامه از قبیل ارائه مدارک حقوق و اسناد اموال و املاک آنها..... 65
- 3-2-7. انجام اقدامات لازم برای استفاده‌ی افراد موضوع این آیین نامه از امتیازات و تسهیلات قانونی 65
- 3-3. مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران 66
- 3-3-1. مسئولیت انتظامی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران. 67
- 3-3-2. مسئولیت مدنی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران 70
- 3-3-3. مسئولیت کیفری کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران ... 73

ضمائم

- ضمیمه شماره 1 76
- فصل اول - کلیات 76
- فصل دوم - نحوه فعالیت دفاتر 77
- فصل سوم - محل استقرار و نحوه ارتباط 78
- ضمیمه شماره 2 81
- نتیجه گیری 84
- پیشنهادهای 87
- فهرست منابع و مآخذ 89
- الف) کتاب‌ها 89
- ب) قوانین و آیین نامه‌ها 91

مقدمه

الف) بیان مسأله تحقیق

جنگ تحمیل در سال‌های 1359 الی 1367 آثاری مخرب در تمام جنبه‌های زندگی انسان‌های در حال جنگ داشت. این ایثارگران که در صحنه حضور داشتند بعضاً در پشت جبهه‌های جنگ دچار مشکلات عدیده‌ای می‌گشتند که به تنهایی توان رفع آنها را نداشتند و نیز توان اقتصادی دفاع از خود را نیز دارا نبودند. نهایتاً شورای عالی پشتیبانی جنگ تصمیم بر تأسیس دفاتری تحت عنوان دفاتر حمایت حقوقی و قضایی از ایثارگران جهت حمایت و دفاع از این افراد در محاکم دادگستری گفت. در این تحقیق سعی بر شناساندن و تبیین هر چه بهتر این دفاتر و نحوه فعالیت کارشناسان آن و قوانین و مقررات حاکم بر آن خواهیم پرداخت.

دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، که از این به بعد به صورت مختصر دفاتر حمایت عنوان خواهند شد، به عنوان نهادی است که کارشناسانی را که مستقر در آن هستند، را جهت وکالت از ایثارگران به دادگاه و حضور در دادرسی معرفی می‌نماید. در این تحقیق به نوع رابطه حقوقی بین ایثارگران با کارشناسان دفاتر حمایت و همچنین رابطه حقوقی ایثارگران با دفاتر حمایت و نوع رابطه حقوقی کارشناسان دفاتر حمایت با این دفاتر

پرداخته خواهد شد. این که آیا کارشناسان دفاتر حمایت وکیل محسوب می‌شوند یا نه بلکه دفاتر حمایت به عنوان شخص حقوقی وکیل ایثارگر محسوب می‌شوند و این شخص حقوقی نماینده‌ای از جانب خود جهت حضور در دادرسی معرفی می‌کند. هر کدام از این موارد دارای آثار و تبعات خاص خود می‌باشد. چنانچه کارشناس وکیل ایثارگر باشد دارای تمامی اختیارات همچون وکیل دادگستری می‌باشد و هیچ کس نفوذی بر وی نخواهد داشت. در حالی که اگر دفاتر حمایت وکیل محسوب شوند کارشناسان این دفاتر نماینده دفاتر جهت حضور در دادرسی باشند قضیه متفاوت است. در این تحقیق به تبیین نوع این روابط پرداخته خواهد شد.

در باب اختیارات و تعهدات بایستی متذکر شد که این دو امر بسیار نزدیک به هم می‌باشد و در عمل تفکیک آنها بسیار دشوار می‌باشد. در خصوص اختیارات باید گفت اموری مورد توجه می‌باشد که کارشناسان دفاتر حمایت ممنوعیتی در انجام آنها نداشته باشند و در اعمال و یا عدم اعمال آنها بایستی معیار مصلحت موکل مورد توجه قرار گیرد. در خصوص تعهدات نیز باید گفت که منظور از آنها در واقع وظایف و تکالیف کارشناسان می‌باشد. اموری که تحت عنوان اختیارات و تعهدات بررسی می‌گردند مواد 35 و 36 ق.آ.د.م و 3 و 17 آ.م. 203 ق.ا.س.پ می‌باشند.

در باب مسئولیتی که از تخلفات کارشناسان دفاتر حمایت ناشی می‌شود باید گفت که قانون و مقرره خاصی در باب تخلفات حرفه‌ای در نظر گرفته نشده است. به ناچار بایستی به قوانین و مقررات مربوط به خدمت نظام وظیفه

عمومی و مجازات جرائم نیروهای مسلح مراجعه نمود. طبق ماده 1ق. م. ج. ن. م و بندهای ذیل آن پرسنل دفاتر حمایت و کارشناسان این دفاتر نظامی بوده و به کلیه جرائم آنها در دادگاه نظامی با دادرسی خاص خود رسیدگی می‌گردد.

ب) پیشینه و ضرورت تحقیق

در خصوص سابقه تحقیق باید عنوان داشت که متأسفانه علی‌رغم فعالیت گسترده دفاتر حمایت حقوقی- قضایی ایثارگران در سطح کشور به هیچ وجه هیچ گونه تحقیق یا پایان‌نامه و یا حداقل مقاله‌ای تهیه و تدوین نشده است. بایستی گفت از مهم‌ترین موانع و مشکلات بر سر راه این تحقیق همین نکته است که با فقدان منابع روبرو بوده‌ایم که باعث کندی روند کار و تأثیر بر کیفیت کار و... گردیده است.

دفاتر حمایت حقوقی- قضایی ایثارگران به موجب مقرر ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی توسط سپاه تأسیس گردیده است و به انجام فعالیت‌ها و خدمات حقوقی می‌پردازند. این در حالیست که همان‌طور که گفته شد هیچ منبع خاصی به غیر از آیین‌نامه‌های محدود وجود ندارد و به صورت جامع و کامل به بحث در خصوص این دفاتر پرداخته نشده است. در حالی که علی‌رغم انتقادات فراوان این دفاتر به صورت گسترده‌ای به انجام فعالیت‌های حقوقی در سطح وسیعی می‌پردازند. در این تحقیق سعی گردیده است تا شناختی از این دفاتر ارائه گردد تا نواقص عملی آن تبیین گردیده و به تبع آن در صورت امکان پیشنهاداتی در جهت رفع نواقص ارائه شود.

ج) سؤال‌ها و فرضیه‌های تحقیق

از آنجا که فعالیت‌های حقوقی دفاتر حمایت توسط کارشناسان آن انجام می‌پذیرد سؤالاتی به شرح ذیل مطرح می‌گردد:

- ۱- شرایط کارشناسان دفاتر حمایت چیست؟ آیا کارشناسان دفاتر حمایت وکیل ایثارگران محسوب می‌گردند؟
 - 2- اختیارات و تعهدات کارشناسان دفاتر حمایت کدامند؟
 - 3- مسئولیت کارشناسان دفاتر حمایت چگونه است و توسط چه مرجعی به تخلفات آنها رسیدگی می‌شود؟
- در ادامه به بیان فرضیه‌ها می‌پردازیم:

1- ایثارگران رابطه مستقیمی با کارشناسان دفاتر حمایت نداشته و از طریق این دفاتر به کارشناس معرفی می‌گردند و همچنین با حکم خاص سرپرست این دفاتر می‌توانند در جریان دادرسی دخالت داشته باشند و در آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه از دفاتر حمایت به عنوان وکیل یاد کرده و همچنین در مواد مختلف آن صحبت از وظایف و اختیارات این دفاتر می‌باشد. بنابراین می‌بایست گفت که کارشناسان به عنوان نماینده وکیل در دادرسی دخالت دارند و این دفاتر حمایت هستند که به عنوان شخص حقوقی وکیل ایثارگر محسوب می‌شوند. چون کارشناسان به انجام فعالیت‌های حقوقی می‌پردازند بایستی حداقل دارای تحصیلات حقوقی باشند.

۲- مواد 3 و 7 آ.م. 203 ق. ا. س. پ از تکالیف و اختیارات دفاتر صحبت کرده است. لیکن این فعالیت‌ها توسط کارشناسان این دفاتر انجام می‌پذیرد. بنابراین به نظر می‌رسد که در واقع این امور جزء اختیارات و تعهدات کارشناسان قرار می‌گیرد.

۳- در باب مسئولیت بایستی گفت چون در باب تخلفات حرفه‌ای کارشناسان دفاتر حمایت مقرر و قانون خاصی وضع نگردیده است و چون کارشناسان سرباز مشغول خدمت نظام وظیفه عمومی می‌باشند، بایستی به قوانین مربوطه از جمله قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مراجعه نمود.

(د) روش تحقیق و گردآوری اطلاعات

نوع تحقیق توصیفی- تحلیلی می‌باشد. اما برای گردآوری اطلاعات از روش میدانی و دوره‌ای استفاده گردیده است. به عبارت دیگر به علت فقدان منابع ناگزیر از تحقیق دوره‌ای گشته و به صورت میدانی و مراجعه به دفاتر حمایت حقوقی - قضایی به تحقیق در خصوص سؤالات اصلی و نحوه فعالیت دفاتر با مراجعه به قوانین و آیین‌نامه‌های مربوطه انجام گرفته است.

(هـ) ساختار تحقیق

با توجه به عنوان تحقیق که حاوی عناوین متعدد بوده است لازم شد که هر کدام از عناوین در فصل‌های متفاوت بحث و بررسی گردد. همچنین به دلیل فقدان سابقه نگارشی در این زمینه نیازمند بررسی مفاهیم و مبانی و فلسفه تأسیس می‌باشد که در قالب فصل‌های متفاوت مطرح گردیده‌اند.

فصل اول تحقیق به تعاریف اصطلاحات اصلی و مرتبط و نوع رابطه دفاتر حمایت با ایشارگران و کارشناسان آن اختصاص داده شده است. این که کارشناسان تحت چه عنوانی به انجام فعالیت‌های حقوقی می‌پردازند، فصل دوم نیز به منابع و مبانی و شرایط کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایشارگران پرداخته و این که فلسفه وجودی و تأسیسی دفاتر حمایت بر چه اساسی بنیان گرفته است، در پایان نیز به بررسی مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت در فصل سوم پرداخته شده است. این که دارای چه مسئولیت‌هایی می‌باشند، این پلان و فصل‌بندی بر اساس سؤالات و فرضیات این تحقیق ترتیب داده شده است.

فصل اول:

مفاهیم تحقیق و ماهیت حقوقی روابط دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، کارشناسان دفاتر و ایثارگران

فصل اول:

مفاهیم تحقیق و ماهیت حقوقی روابط دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، کارشناسان دفاتر و ایثارگران

در این فصل به عنوان شروع مباحث اصلی تحقیق مانند هر تحقیقی که نیازمند توضیح و تبیین مفهوم واژه‌های اصلی و مرتبط با تحقیق می‌باشد، به تبیین این مفاهیم پرداخته و در ادامه به بحث اصلی ماهیت حقوقی روابط بین دفاتر حمایت با کارشناسان و ایثارگران در دو مبحث خواهیم پرداخت.

1- 1. مفاهیم تحقیق

در این قسمت به بررسی و تبیین مفاهیم اصلی و مرتبط با موضوع این تحقیق از جمله دفتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران، کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران، ایثارگران، شرط، اختیار، تعهد و مسئولیت و وکالت و نمایندگی حقوقی خواهیم پرداخت.

به دلیل شباهت و نزدیک بودن برخی از این واژه‌ها مانند اختیار، تعهد و شرط و در عین حال تفاوت ماهیت هر یک از آنها مناسب است که هر کدام جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و مفهوم آنها معین و مشخص شود.

البته همان طور که در ابتدا اشاره گردید برخی از مفاهیم اصلی بوده و برخی دیگر نیز مرتبط با موضوع تحقیق. بنابراین به همین دلیل این مفاهیم در دو بخش مفاهیم اصلی و مفاهیم مرتبط مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

1-1-1. مفاهیم اصلی

در این قسمت به بررسی اصطلاحات ایثارگران، دفتر حمایت حقوقی قضایی، کارشناسان دفاتر حمایت، شرط، اختیار و تعهد که از جمله اصطلاحات اصلی می‌باشند خواهیم پرداخت.

1-1-1-1. ایثارگران

هر چند برای ایثارگران قوانین حمایتی مختلفی به تصویب رسیده است، لیکن قانون گذار یک تعریف قانونی جامع و کاملی از واژه ایثار و ایثارگر ارائه نداده است. ابتدائاً به معنای آن اشاره خواهیم نمود سپس یک تعریف اصطلاحی از آن ارائه خواهیم کرد.

ایثار در معنی «گزیدن و تفضیل و برتری نهادن، ایثار غیر یعنی او را بر خود مقدم کردن در رسد و نصیب»¹ به کار رفته است. همچنین در معنی «منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن، بذل کردن، عطا کردن و...»² و ایثارگر را می‌توان فداکار و از خود گذشته تعریف کرد.

1. محمدجعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق (تهران: کتابخانه گنج‌دانش، 1387)، ج 1، ص 751.

2. نصراله آژنگ، گنجینه لغات فارسی به فارسی (تهران: انتشارات گنجینه، 1381)، ج 1، ص 131.

در خصوص تعریف ایثارگر با توجه به معانی لغوی آن می‌توان چنین بیان نمود که: ایثارگر کسی است که از جان یا مال خود در راه دفاع از چیزی یا کسی بگذرد، مانند رزمندگان هشت سال دفاع مقدس.

تبصره‌ی 1 ماده 1 قانون نحوه‌ی واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب 1373/5/12 اقسام ایثارگران را «رزمندگان داوطلب، آزادگان، جانبازان، خانواده‌ی معظم شهدا، مفقود الاثرها و اسرا» دانسته و به شرح ذیل به تعریف هر یک از آنها پرداخته است.

رزمندگان داوطلب: «کسانی هستند که بر اساس گواهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی یا جهاد سازندگی حداقل به مدت 6 ماه به صورت داوطلب در جبهه‌های نبرد حق علیه باطل حضور داشته‌اند.»

آزادگان: «کسانی هستند که بر اساس گواهی مشاور رسیدگی به امور آزادگان در اسارت دشمنان انقلاب اسلامی ایران بوده‌اند.»

جانبازان: «کسانی هستند که بر اساس گواهی بنیاد مستضعفان و امور جانبازان در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن حداقل به میزان 10% درصد جانباز شناخته شده‌اند.»

خانواده معظم شهدا، مفقود الاثرها و اسرا: «کسانی هستند که بر اساس گواهی بنیاد شهید حداقل یکی از اعضای درجه یک خانواده‌ی خود را در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن به عنوان شهید، مفقود الاثر و اسیر تقدیم اسلام نموده‌اند.»

همچنین ماده‌ی 2 آیین‌نامه‌ی اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مقرر می‌دارد: «افراد تحت حمایت موضوع این آیین‌نامه عبارتند از:

الف: جانبازان از کار افتاده کلی و جانبازان حداقل با 25 % از کار افتادگی به بالا.

ب: آزادگان و خانواده‌ی اسرا و گروگانهای بسیج و سپاه شامل پدر، مادر، همسر و فرزندان.

ج: رزمندگان داوطلب به شرط داشتن حداقل سه ماه سابقه خدمت متوالی و یا 6 ماه متناوب در جبهه.

د: کلیه بسیجیان در عضویت‌های فعال و ویژه به شرط داشتن حداقل 6 ماه سابقه عضویت در بسیج و استمرار آن تاکنون».

1-1-1-2. دفتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران

دومین واژه‌ایی که در این گفتار به تعریف آن می‌پردازیم واژه‌ی دفتر است. این واژه در معانی مختلفی به کار رفته است؛ از جمله «در معنی کتاب به کار رفته است (اول دفتر به نام ایزد دانا - سعدی) امروزه به معنی جزوه‌ی حاوی اوراق سفید است برای نوشتن»¹

اما این واژه در معانی دیگری نیز مختلفی به کار رفته است.

1. محمدجعفر جعفری لنگرودی، **ترمینولوژی حقوق**، چاپ سوم (تهران: کتابخانه گنج دانش، 1390)، ص 304.

الف) «در محل کاری که امور مربوط به ارباب رجوع ثبت و ضبط می‌شود و صاحب آن کار مکلف به داشتن دفاتر مشخصی می‌باشد، مانند دفتر وکالت (دار الوکاله) و دفتر اسناد رسمی و دفتر ازدواج و طلاق»¹

ب) «مطلق اطاق یا دائره خاصی در مؤسسات عمومی یا خصوصی برای کارهای نوشتنی و فرستادن و گرفتن کاغذ و نامه‌ها و ثبت و ضبط امور مربوطه»²

ج) «در جایی که دبیران و منشیان در آنجا به کار نوشتن مشغولند، اطاق کار شخصی، جایی شامل چند اطاق که در آنها کارهای بازرگانی، حقوقی و یا فرهنگی و مانند آنها صورت می‌پذیرد.»³

با توجه به اینکه دفتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران مکانی است که کارشناسان دفاتر مزبور در آنجا به انجام امور حقوقی از جمله مشاوره حقوقی، تنظیم دادخواست و همچنین ملاقات و رویارویی با موکلین خاص خود و... می‌پردازند می‌توان گفت که تمامی معانی اصطلاحی ذکر شده با این دفتر قابلیت تطبیق دارد. لیکن با توجه به مطالب ذکر شده این دفاتر به مفهوم اول (بند الف) بسیار نزدیکتر می‌باشند. بنابراین در واقع مکانی است که در آنجا کارشناسان دفاتر حمایت به انجام امور حقوقی می‌پردازند که البته ماده 8.م، 203 ق.ا.س.پ محل استقرار این دفاتر را در مراکز دادگستری و یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تعیین نموده است.

1. همان.

2. همان.

3. نصراله آژنگ، گنجینه لغات فارسی به فارسی (تهران: نشر گنجینه، 1381)، ج 1، ص 542.

1-1-1-3. کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

سومین واژه ایی که به تبیین مفهوم آن خواهیم پرداخت واژه کارشناس می باشد. در لغت برای واژه کارشناس نیز معانی مختلفی به کار رفته است از جمله به معنی «دانای کار شناسنده ی امور، خبره و متخصص»¹

در اصطلاح نیز واژه ی کارشناس به معنی «شخصی که به مناسبت علم یا شغل یا کسب دارای معلومات و تشخیص لازم باشد»² به کار رفته است.

برای کارشناس نیز اقسامی بر شمرده شده است که شامل دو نوع رسمی (کارشناسی که دارای پروانه رسمی کارشناسی باشد) و غیر رسمی (کارشناسی که فاقد پروانه کارشناسی بوده ولی برای اظهار نظر کارشناسی دعوت می گردد)، می باشد.

در این قسمت فقط به ارائه تعریف اصطلاحی این واژه اکتفا می کنیم. برای اینکه بتوانیم تعیین کنیم که کارشناسان دفاتر حمایت در کدام دسته از اقسام کارشناسان جای می گیرند ابتدا باید به شرایط کارشناسان نظر کرد که آیا شرایط خاصی برای قرار گرفتن در زمره ی کارشناسان این دفتر پیش بینی شده است؟ آیا برای اینکه بتوان به عنوان یک کارشناس دفتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران مشغول به فعالیت شد نیاز به داشتن پروانه ی خاصی است؟

1. محمد معین، فرهنگ فارسی، چاپ هجدهم (تهران: مؤسسه نشر امیرکبیر، 1380)، ج 3، ص 2809.

2. محمدجعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، چاپ بسیت و سوم (تهران: کتابخانه گنج دانش، 1390)، ص 564.

اگر هست از چه نهادی باید این پروانه را تحصیل نمود؟ پاسخ این سؤالات را در فصل دوم (مبحث شرایط کارشناسان) خواهیم یافت

1-1-1-4. شرط

اصطلاح شرط به فرا خور مورد در قوانین مختلف از جمله قانون مدنی مواد 232 به بعد این قانون به کار رفته است. این واژه در چند معنی مختلف به کار رفته است. «الف- امری است محتصل الوقوع در آینده که طرفین عقد یا ایقاع کننده، حدوث اثر حقوقی یا عقد یا ایقاع را (کلاً یا بعضاً) متوقف بر حدوث آن امر محتصل الوقوع نماید. ب: وصفی که یکی از طرفین عقد وجود آن را در مورد معامله تعهد کرده باشد بدون اینکه آن وصف محتمل الوقوع در آینده باشد. (ماده 235 قانون مدنی) این شرط را صفت گویند. فقه: در فقه به معنی مطلق تعهد (اعم از ضمن عقد یا به طور مستقل و جدای از عقد) است. به همین جهت، شرط را به دو قسم تقسیم می کنند شرط ضمن عقد و شرط ابتدایی. اصطلاح اصول فقه: شرط هر امری است که وجود آن برای تحقق امر دیگری لازم باشد و در تعریف آن گویند: «الشرط مایلزم من عدمه العدم و لا یلزم من وجوده الوجود». یعنی شرط عبارت است از چیزی که اگر نباشد مشروط نمی آید ولی اگر شرط بوجود آید به تنهایی برای ایجاد مشروط کافی نیست¹».

1. محمدجعفر جعفری لنگردوی، **ترمینولوژی حقوق**، چاپ سوم (تهران: کتابخانه گنج دانش، 1390)، ص 380.

در قوانین و کتب مختلف از جمله قانون مدنی و کتب فقهی برای شرط اقسام مختلفی بر شمرده شده است. از جمله شرط ابتدایی، شرط بنایی، شرط صفت، شرط فعل، شرط نتیجه، شرط ضمن عقد، شرط وکالت و.... اما منظور از شرط در این تحقیق بر خلاف معانیایی که گفته شد آن اموری است که یک فرد بایستی واجد آنها باشد تا بتواند به عنوان کارشناس دفتر حمایت به انجام فعالیت بپردازد.

1-1-1-5. اختیار

در باب ضرورت تعریف واژه‌ی اختیار بایستی گفت در قوانین ایران اشاره‌ای نشده است. اختیار در معنی «برگزیدن چیز نیک است. در حال حاضر جای آن را انتخاب گرفته است»¹. در معانی دیگری نیز به کار رفته است «آزادی عمل، قدرت انجام دادن کار به اراده خویش، حالتی است قائم به شخص که به واسطه‌ی آن صفت و حالت بعضی از آثار و افعال خود را بر بعضی دیگر ترجیح می‌دهد و بر حسب دواعی خاصی که حاصل می‌گردد بعضی از کارها را بر بعضی دیگر رجحان می‌دهد»².

اما در اصطلاح نیز واژه‌ی اختیار در چند معنی به کار رفته است:

۱. «رویارویی اضطرار و اکراه در حقوق مدنی می‌گویند عاقد یا مقرر باید عاقل و بالغ و مختار باشد»³.

1. محمدجعفر جعفری‌لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق (تهران: کتابخانه گنج دانش، 1387)، ج 1، ص 206.

2. محمد معین، فرهنگ فارسی، چاپ هجدهم (تهران: مؤسسه نشر امیرکبیر، 1380)، ج 1، ص 169.

3. محمدجعفر جعفری‌لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، پیشین.

منظور از واژه اختیار در این تحقیق این است که قدرت و توانایی فرد در انتخاب اعمال یا عدم اعمال امری به صورت نامحدود نیست، بلکه این قدرت و توانایی توسط معیارهایی محدود شده است. بنابراین می‌توان گفت فرد در اعمال امور ممنوعیتی ندارد و برای اعمال یا عدم اعمال آن امور باید مصلحت و غبطه موکل رعایت نماید.

1-1-1-6. تعهد

واژه تعهد نیز در جاهای مختلف زیادی به کار رفته است. ابتدا به معنای لغوی آن توجه می‌کنیم: در معنی «چیزی را بر عهده گرفتن¹» به کار رفته است. اما در اصطلاح در معانی مختلفی متناسب با موضوع به کار رفته است. به عنوان مثال «تعهد عبارت است از یک رابطه حقوقی که به موجب آن شخص یا اشخاص معین، نظر به اقتضاء عقد یا شبه عقد یا جرم یا شبه جرم و یا به حکم قانون ملزم به دادن چیزی یا ملکف به فعل یا ترک عمل معینی به نفع شخص یا اشخاص معین می‌شوند²».

در فقه اسلام به جای تعهد غالباً لفظ «شرط» (خواه ضمن عقد باشد که آن را شرط ضمن عقد گویند، خواه ضمن عقد نباشد که آن را شرط ابتدایی می‌گویند) در جای مناسب خود به کار رفته است.

1. محمد معین، فرهنگ فارسی، جلد سوم، چاپ هجدهم، پیشین، ص 366.

2. محمدجعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، پیشین، ج 1، ص 306.

لفظ التزام را نیز به همین معنی به کاربرده‌اند در یک قرن اخیر لفظ تعهد را در همین معنی به کار می‌برند که ظاهراً از کتب عربی قرن اخیر استفاده کرده‌اند.

برای تعهد اقسام زیادی بر شمرده شده است؛ از جمله تعهد اصلی، تعهد تبعی، تعهد عقدی، تعهد غایت، تعهد به نفع ثالث و...

در پایان این قسمت بایستی که به صورت مختصر به وجه تمایز بین اختیار و تعهد اشاره گردد. همان طور که از تعریف اختیار بر می‌آید فرد مختار به انجام اموری باشد. یعنی در واقع در انجام آن امور توان نادیده انگاشتن آن امور برای فرد قابل تصور است و فرد به اختیار خود می‌تواند آن امور را انجام دهد یا از انجام آن امور خودداری کند که البته این توانایی توسط معیار رعایت غبطه و مصلحت موکل محدود شده است و هر جایی نمی‌تواند به اختیار خود و بدون توجه به این معیار از این قدرت و توانایی استفاده نماید. بنابراین باید گفت که منظور از اختیار آن اموری است که در انجام آنها ممنوعیتی ندارد. اما در مورد تعهدات قضیه متفاوت است. در واقع فردی که متعهد است کاری را انجام دهد یا از انجام کاری خودداری کند حق و توان نادیده انگاشتن آن امور را ندارد و انجام امور یا خودداری از انجام امور وظیفه‌ی فرد بوده و بایستی از عهده آن تکلیف برآید، اما همان طور که در جای خود اشاره خواهد گردید تفکیک امور اختیاری از امور اجباری که وظایف و تکالیف کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد در عمل ساده نمی‌باشد.

1-1-1-7. مسئولیت

در باب تعریف واژه‌ی مسئولیت آورده شده است که «تعهد قانونی شخص بر رفع ضرری که به دیگری وارد کرده است، خواه این ضرر ناشی از تقصیر خود وی باشد و یا ناشی از فعالیت او شده باشد»¹ در فقه نیز در همین معنی لفظ ضمان به کار برده‌اند و معنی آن هر نوع مسئولیت اعم از مسئولیت مالی و مسئولیت کیفری است.

مسئولیت نیز دارای اقسامی می‌باشد که شخص به فراخور نوع عملی که مرتکب شده است یکی از این اقسام مسئولیت یا چند نوع آن به طور همزمان متوجه وی می‌گردد. اقسام مسئولیت عبارتند از: مسئولیت اخلاقی، مسئولیت انتظامی و اداری، مسئولیت جزایی، مسئولیت مدنی،

۱. مسئولیت اخلاقی: «یک نوع مسئولیتی است که مقنن متعرض آن نشده باشد، مانند مسئولیت انسان نسبت به خود یا خدای خود یا دیگری»².

۲. مسئولیت انتظامی یا اداری: «عبارت است از مسئولیت ناشی از تخلف انضباطی در امور اداری»³.

۳. مسئولیت جزایی: «مسئولیت مرتکب جرمی از جرائم مصرح در قانون را گویند و شخص مسئول به یکی از مجازاتهای مقرر در قانون خواهد رسید. متضرر از جرم اجتماع است. بر خلاف مسئولیت مدنی که متضرر از عمل مسئول افراد می‌باشند، در مورد مسئولیت کیفری اسقاط حق به صلح و سازش میسر نیست و بر خلاف مورد مسئولیت مدنی در مسئولیت کیفری

1. محمدجعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج 1، پیشین، ص 642.

2. همان، ص 645.

3. همان، ص 645.

علی الاصول قصد نتیجه شرط تحقق جرم است بر خلاف موارد مسئولیت مدنی که قانون ما حتی وجود مسامحه و خطا و احسان هم شرط آن نیست¹.
۴. مسئولیت مدنی: «مسئولیت در مقام خسارتی که شخص (یا کسی که تحت مراقبت یا اداره‌ی شخص است) یا اشیاء تحت مراقبت وی به دیگری وارد می‌کند و همچنین مسئولیت شخص بر اثر تخلف از انجام تعهدات ناشی از قرارداد²».

مسئولیت مدنی دو قسم است: مسئولیت قراردادی و مسئولیت خارج از قرارداد که گاهی آن را مسئولیت تقصیری می‌نامند. قدر مشترک هر دو نوع مسئولیت، نقض تعهد و الزام است. نهایت اینکه در نخستین نقض تعهد قراردادی می‌شود و در دومین نقض تعهد قانونی.

1-1-2. مفاهیم مرتبط

در این گفتار به بررسی و تبیین مفاهیم مرتبط با موضوع تحقیق از جمله وکالت، نمایندگی حقوقی خواهیم پرداخت. این واژگان به این دلیل مرتبط با موضوع تحقیق محسوب می‌شوند که به ماهیت رابطه دفاتر حمایت و کارشناسان آن‌ها با ایثارگران بر می‌گردد که در قالب وکالت یا نمایندگی می‌گنجد.

1. همان.

2. همان.

1-1-2-1. وکالت

برای وکالت تعاریف متعددی عنوان گردیده است. لیکن به دلیل شباهت این تعاریف صرفاً به یک تعریف و آن هم تعریف ماده 656 قانون مدنی اکتفا می‌نماییم که مقرر می‌دارد: «وکالت عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین طرف دیگر را برای انجام امری نایب خود می‌نماید». در باب وکالت مباحث بی‌شماری از وکالت، شرایط ضمن و اعتبار آن مطرح گردیده است. لیکن چون هدف ما در اینجا صرفاً تبیین مفهوم وکالت می‌باشد از بیان آن‌ها خودداری می‌نماییم.

در خصوص وکالت تقسیم‌هایی وجود دارد که از مهم‌ترین انواع آن وکالت تسخیری و وکالت انتخابی می‌باشد که به شرح مختصری از تعاریف آنها خواهیم پرداخت.

۱. وکالت تسخیری: در خصوص این نوع وکالت می‌توان اظهار داشت که هرگاه وکالت وکیلی بدون قرارداد با موکل و ارجاع از طرف دادگاه به وکیل در امور کیفری وکالت تسخیری می‌گویند.

۲. وکالت انتخابی: هرگاه وکالت وکیل با قرارداد با موکل صورت گرفته باشد یعنی موکل با اختیار خود و با انتخاب و تشخیص خود به وکیل مراجعه و با وی قرارداد وکالت منعقد کند وکالت انتخابی گویند. هر یک از این وکالت‌ها ممکن است انفرادی یا جمعی باشد؛ هرگاه یک موکل در یک مورد دو یا چند وکیل داشته باشد که هر وکیل به تنهایی حق اقدام داشته باشد وکالت را وکالت انفرادی گویند و خود وکیل را وکیل منفرد و هرگاه یک موکل در یک مورد دو یا چند وکیل داشته باشد که هر یک جداگانه حق اقدام

نداشته باشد وکالت را جمعی گویند. (ماده 669 قانون مدنی).

1-1-2. نمایندگی حقوقی

نمایندگی در لغت نماینده بودن و نماینده را هویداکننده و نمایان کننده می توان معنی کرد. همچنین نمایندگی «کارگزاری نیز معنا شده است»¹. در کتب حقوقی تعاریف متعددی از رابطه ی نمایندگی مطرح شده است، اما متأسفانه تعاریفی که در این باره ارائه گردیده است اغلب جامع همه ی مصادیق نمایندگی نیست².

بعضی در تعریف نمایندگی گفته اند: «رابطه ی حقوقی بین نماینده و اصیل است که به موجب آن نماینده می تواند به نام و حساب اصیل قراردادی ببندد که آثار آن به طور مستقیم دامنگیر اصیل شود»³. عده ای دیگری در تعریف نمایندگی گفته اند «نمایندگی عبارت است از جایگزینی اراده ی نماینده به جای اراده ی اصیل در حالیکه اثر حقوقی این اراده به شخص اصیل منتسب می شود گویا اراده ی خود اوست»⁴. بعضی دیگر نیز نمایندگی را چنین تعریف کرده اند «نمایندگی عبارت است از آن که شخصی به نام نماینده در انجام یک عمل حقوقی و به ویژه در انعقاد یک قرارداد به نام و به حساب شخص دیگر اقدام نماید به طوری که آثار آن عمل حقوقی مستقیماً متوجه منوب عنه

1. محمد معین، فرهنگ فارسی، پیشین، واژه نمایندگی، ص 2084.

2. ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: نشر دادگستر، 1385)، ج 2، نظریه نمایندگی، ص 316.

3. سیدمرتضی قاسم زاده، اصول قراردادها و تعهدات (تهران: نشر سمت، 1378)، ص 113.

4. عبدالرزاق احمد السنهوری، الوسيط فی الشرح القانون المدنی الجدید (دوره ی حقوق تعهدات)، ترجمه: محمدحسین دانش کیا و سیدمهدی دادمهرزی (تهران: نشر خرسند، 1374)، ج 1، ص 99.

شود¹». عده‌ای هم نماینده را این چنین تعریف کرده‌اند «نماینده شخصی است که با اذن شخص دیگر یا به حکم قانون می‌تواند به نام این شخص و به حساب او عمل نماید²». از جمع بین این تعاریف ارائه شده نیز می‌توان این چنین تعریف ارائه داد: رابطه‌ی حقوقی بین دو شخص است که به موجب آن صلاحیت دخالت در امور اصیل از جانب او توسط نماینده وجود دارد.

1- 2. ماهیت حقوقی روابط دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران، کارشناسان دفاتر و ایثارگران

دفاتر حمایت حقوقی قضایی به ارائه خدمات حقوقی از جمله وکالت و خدمات مشاوره حقوقی و... برای متقاضیان خود (ایثارگران واجد شرایط) می‌پردازد. قاعدتاً انجام این امور باید در قالب یک نوع رابطه‌ی حقوقی بین این دفاتر با ایثارگران و همچنین کارشناسان این دفاتر با دفاتر و ایثارگران صورت گیرد تا کارشناسان دفاتر و حتی خود دفاتر بتوانند از جانب مراجعه کنندگان به این دفاتر به فعالیت‌های حقوقی‌ایی که در حیطه‌ی اختیارات‌شان است، بپردازند.

در این مبحث این رابطه در سه گفتار جداگانه یعنی رابطه‌ی دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با کارشناسان، رابطه دفاتر حمایت حقوقی قضایی با ایثارگران و رابطه‌ی کارشناسان دفاتر حمایت با ایثارگران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

1. حسن علی درودیان، **تقریرات درس حقوقی مدنی** (تهران: نشر دانشگاه تهران، 1386)، ج 3، ص 107.

2. مهدی شهیدی، **شروط ضمن عقد** (تهران: نشر مجد، 1381)، ص 135.

1-2-1. ماهیت حقوقی رابطه‌ی دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با کارشناسان

همان طور که گفته شد دفاتر حمایت به ارائه‌ی خدمات حقوقی از جمله مشاوره و انجام امور وکالتی به ایثارگران می‌پردازد که البته این امور توسط کارشناسان مشغول به فعالیت در این دفاتر تحقق می‌پذیرد. بنابراین می‌بایست یک نوع رابطه‌ای فی مابین دفتر و کارشناسان آن برقرار باشد. در این گفتار به این رابطه می‌پردازیم که آیا رابطه‌ی مذکور از نوع قراردادی است یا استخدامی.

با تدقیق در قوانین و مقررات مربوط به دفاتر حمایت در خصوص نوع رابطه‌ی کارشناسان با دفاتر صرفاً به ماده 11 آیین‌نامه‌ی اجرایی ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بر می‌خوریم که مقرر می‌دارد: «رئیس دفتر مرکزی پس از تأیید اداره‌ی انسانی ستاد مشترک سپاه با حکم فرمانده‌ی نیروی مقاومت سپاه منصوب می‌گردد و رؤسای دفاتر تابع نیز از بین پرسنل رسمی سپاه به حکم فرمانده‌ی نیروی مقاومت بسیج منصوب می‌گردند». از این ماده بر می‌آید که فقط رؤسای دفاتر مربوطه رابطه‌ی استخدامی داشته و دارای حقوق و مزایا می‌باشند. اما در خصوص کارشناسان دفاتر حمایت ماده قانونی خاصی در مورد نوع رابطه‌ی ایشان با دفاتر حمایت به چشم نمی‌خورد. لیکن تعهد نامه‌ی متعهد الشکلی جهت شروع به کار کارشناسان در دفاتر حمایت تنظیم و در اختیار تمامی دفاتر حمایت قرار گرفته است. بند 1 این تعهدنامه مقرر می‌دارد: «شأن شغل کارشناسی و وکالت در دفتر حمایت و نیز سربازی و پاسداری در سپاه را رعایت نموده و از ظاهری آراسته و اسلامی برخوردار باشم». از این بند برداشت می‌شود که

کارشناسان دفاتر حمایت اشخاصی هستند که به خدمت سربازی و خدمت نظام وظیفه عمومی نائل گشته‌اند و از نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بوده‌اند که به جهت داشتن شرایط خاص (که در فصل مربوطه عنوان خواهد گردید) جهت خدمت در این دفاتر معرفی می‌گردند.

بنابراین از مطالب یاد شده این چنین برداشت می‌گردد که نوع رابطه‌ی کارشناسان دفاتر حمایت با این دفاتر نه از نوع قراردادی است و نه استخدامی، بلکه این افراد سربازان سپاه انقلاب اسلامی بوده که در مدت خدمت سربازی مشغول به فعالیت در دفاتر حمایت با درخواست سرپرست دفتر حمایت مربوطه و معرفی نیروی انسانی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی می‌باشند.

1-2-2. ماهیت حقوقی رابطه‌ی دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با ایثارگران

همان طور که می‌دانیم دفاتر حمایت جهت ارائه خدمات حقوقی به موجب ماده 203 قانون استخدامی سپاه به ایثارگران در معنای اعم تشکیل گردیده است که ارائه این خدمات توسط کارشناسان آن انجام می‌پذیرد.

در خصوص ماهیت حقوقی و نوع رابطه‌ی دفاتر حمایت با ایثارگران باید به آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که مهم‌ترین مقررہ حاکم بر این دفاتر می‌باشد مراجعه نمود. در بررسی مواد آیین‌نامه مذکور به موادی بر می‌خوریم که به نوعی می‌توان به ماهیت این رابطه پی برد. به عنوان مثال ماده 6آ.م، 203 ق.ا.س.پ مقرر می‌دارد: «قبول وکالت از سوی دفاتر حمایت باید به مراجع ذیربط اعم از قضایی، انتظامی و سایر سازمان‌های مرتبط، اعلام و سازمان‌ها و مراجع مزبور

نیز موظفند در چارچوب این آیین نامه همکاری های لازم را به عمل آورند». همچنین مواد 3 و 7 این آیین نامه از مواردی به عنوان وظایف و اختیارات دفاتر نام برده اند که همان اقدامات کلی و اساسی جهت انجام خدمات حقوقی و قضایی برای ایثارگران می باشد. (البته انجام اقدامات و خدمات دفاتر حمایت توسط کارشناسان این دفاتر انجام می پذیرد که در خصوص نوع رابطه و نحوه فعالیت آنان در مباحث بعد به تفصیل خواهیم پرداخت). بنابراین با توجه به موارد مذکور می توان به این نتیجه رسید که دفاتر حمایت به عنوان یک شخص حقوقی وکیل ایثارگر متقاضی خدمات این دفاتر می باشند.

همچنین در مواد 4 و 5 آیین نامه از اقدامات دفاتر و این که پس از اعلام فرد متقاضی به این دفاتر به صورت درخواست کتبی شروع می شود، صحبت شده است. پس همان طور که مشاهده می شود دائماً از اقدامات و فعالیت ها توسط دفاتر یاد شده است. بنابراین ماهیت حقوقی رابطه میان دفاتر حمایت و ایثارگران متقاضی خدمات دفاتر حمایت رابطه وکالتی است. در واقع اقدامات دفاتر حمایت به عنوان وکیل ایثارگر صورت می پذیرد.

1-2-3. ماهیت حقوقی رابطه ی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی با ایثارگران
در گفتار قبل به این نتیجه رسیدیم که دفاتر حمایت به عنوان یک شخص حقوقی وکیل ایثارگر محسوب می شوند. ولی اقدامات و انجام خدمات حقوقی دفاتر حمایت توسط کارشناسان آنها صورت می گیرد. در این گفتار به بررسی نوع و ماهیت رابطه ی حقوقی این کارشناسان با ایثارگران خواهیم پرداخت. در واقع به این سؤال باید پرداخت که آیا کارشناسی که به نیابت از متقاضی دفتر

در دادرسی دخالت می‌کند وکیل وی محسوب می‌شود یا نماینده؟ در واقع آیا این رابطه وکالت محسوب می‌گردد یا نمایندگی؟ برای رسیدن به پاسخ این سؤال می‌بایست به قوانین و مقررات مربوطه مراجعه نمود. در بررسی مواد آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه به مواردی می‌خوریم که ما را در تشخیص ماهیت و نوع رابطه بین کارشناس و ایشارگر دچار تضاد می‌نماید. به عنوان مثال ماده 12 آ.م. 203 ق.ا.س.پ مقرر می‌دارد: «روسای دفاتر حمایت برای کارشناسان خود در رابطه با هر پرونده حکم خاص صادر می‌نماید که کارشناسان به استناد آن کلیه اقدامات مربوط را در چارچوب این آیین‌نامه معمول دارند». همان طور که ملاحظه می‌گردد از این ماده برداشت می‌گردد که کارشناس دفتر حمایت به عنوان نماینده دفتر در پرونده متقاضی برای اقدامات و خدمات حقوقی لازم اقدام می‌نماید. در واقع به نوعی مشخص‌کننده‌ی رابطه‌ی نمایندگی می‌باشد. اما در مقابل می‌بایست به ماده 9 آیین‌نامه مزبور توجه نمود که مقرر می‌دارد: «مسوولین و وکلای منتخب دفاتر در اجرای وظایف خود بایستی همکاری شایسته را با مراجع قضایی به عمل آورند». همان طور که مشاهده می‌گردد در این ماده به صراحت از کارشناس به عنوان وکیل منتخب دفاتر حمایت صحبت کرده است. با توجه به این ماده بایستی که کارشناس اقدامات خود را به وکالت از ایشارگر انجام می‌دهد. بنابراین بین دو امر نمایندگی و وکالت در تضاد قرار می‌گیریم. از یک سو می‌توانیم بگوییم نمایندگی است چرا که همان طور که

در گفتار قبل مشخص شد این دفاتر حمایت هستند که وکیل ایثارگر می‌باشند و ایثارگر متقاضی مستقیماً به دفاتر حمایت مراجعه نموده و درخواست کتبی خود را خطاب به این دفاتر ارائه می‌نماید و به نوعی رابطه مستقیم با دفاتر برقرار می‌گردد. طبق ماده 12 آیین‌نامه مذکور اقدامات دفاتر حمایت توسط کارشناسان این دفاتر با حکم خاص سرپرست دفتر مذکور و به عنوان نماینده دفتر در جلسه دادرسی دخالت می‌نماید. ولی از سوی دیگر به صراحت ماده 9 آیین‌نامه از وکلای منتخب دفاتر صحبت شده و همچنین فرم وکالت نامه کارشناسان که شباهت زیادی با وکالت نامه وکلای دادگستری دارد از جمله نام و نام خانوادگی موکل، نام و اقامتگاه وکیل، حدود اختیارات وکیل و... در آنها قید گردیده است، می‌توان گفت که کارشناسان دفاتر حمایت به وکالت از ایثارگر در پرونده دخالت می‌نمایند.

در رفع این تعارض می‌توان گفت که کارشناسان علی‌رغم صراحت ماده 9 آیین‌نامه نماینده دفاتر حمایت در پرونده می‌باشند، چرا که رابطه مستقیم بین کارشناسان و ایثارگر برقرار نیست و ارجاع از طریق دفاتر حمایت به کارشناسان صورت می‌گیرد. همچنین در جای خود بحث خواهد گردید که چنانچه کارشناسی طبق ماده 41 ق.آ.د.م. عذر موجهی جهت حضور در جلسه دادرسی داشته باشد سرپرست دفتر حمایت متبوع وی کارشناس دیگری را با استفاده از اختیار مقرر در ماده 12 آیین‌نامه با حکم خاص خود جهت حضور در جلسه دادرسی معرفی می‌نماید. همان طور که مشخص می‌گردد کارشناس

به دلایل گفته شده استقلال کاملی در پرونده ندارد. همچنین این مورد بی شباهت با مؤسسات مذکور در ماده 32 ق.آ.د.م نیست، چرا که این مؤسسات علاوه بر استفاده از وکلای دادگستری می‌توانند از کارمندان رسمی خود با داشتن شرایطی به عنوان نماینده در دادرسی استفاده نمایند. بنابراین بایستی پذیرفت که کارشناسان دفاتر حمایت به عنوان نماینده وکیل ایثارگر (دفتر حمایت) به ارائه خدمات حقوقی می‌پردازند.

فصل دوم:

مبانی و منابع دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایشانگران و شرایط کارشناسان

فصل دوم:

مبانی و منابع دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران و شرایط

کارشناسان

به دلیل این که در خصوص دفاتر حمایت تاکنون هیچ گونه نگارشی در قالب کتاب، پایان نامه و حتی مقاله‌ایی صورت نگرفته است و به تبع آن در خصوص مبنای تأسیس و علت پیدایش اینگونه دفاتر نیز صحبتی به میان نیامده است، در این فصل از تحقیق ابتدا به مبانی و منابع دفاتر حمایت و سپس به شرایط کارشناسان این دفاتر در قالب دو مبحث جداگانه پرداخته خواهد شد.

2-1. مبانی و منابع دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

در خصوص مبانی تشکیل و فلسفه‌ی وجودی دفاتر حمایت باید اظهار داشت که با توجه به لزوم پیگیری مشکلات حقوقی و قضایی رزمندگان در پشت جبهه در سال‌های 1365 – 1366 دفاتری تحت عنوان «دفتر حمایت از

حقوق رزمندگان و ایثارگران» و بر مبنای مصوبات شورای عالی پشتیبانی جنگ و بخشنامه‌های شورای عالی قضایی تشکیل گردیده این دفاتر با فعالیت خود تأثیر به سزایی در رفع بسیاری از معضلات حقوقی رزمندگان و ایثارگران داشت.

در این مبحث از فصل دوم ابتدا به بررسی مبنای وجودی و علت تأسیس دفاتر حمایت و سپس به منابع دفاتر حمایت و این که بر اساس چه مقررات و قوانینی اقدام به تأسیس دفاتر حمایت گردیده است، پرداخته می‌شود.

2-1-1. مبانی دفاتر حمایت

پس از پایان جنگ به علت احساس نیاز به وجود و ادامه‌ی کار دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران و توجیهات فراوان، این دفاتر کماکان به فعالیت خود ادامه دادند. از توجیهاتی که در این خصوص آورده شده است فرمایشات مقام معظم رهبری در جمع مسئولین قوه‌ی قضائیه می‌باشد می‌فرمایند: «در مقابل ترازوی عدل همه یکسان هستند. اما ضعفا یک خصوصیتی دارند و آن این است که ضمناً غالباً و یا در بسیاری از موارد دستشان به ترازو و عدالت نمی‌رسد. غالب عناصر مؤمن و حزب الهی و کسانی که در میدان‌های دفاع از جمهوری اسلامی خطوط مقدم را اشغال کرده‌اند از این دسته ضعفا هستند. به آن کسی که نشان داده است که برای خدا حاضر است جانفشانی کند و حال در یک واقعه‌ی قضایی گرفتار آمده است و نمی‌تواند درست حقانیت خودش را حتی بیان کند، چه برسد به اثبات، باید

کمک کرد. به او باید نگاه مضاعف کرد. به او بایستی رسید تا اگر حق با اوست معلوم شود و اگر هم با او نیست که هیچ¹.

بر همین مبنا بخش نامه‌های متعددی در لزوم ادامه کار و همکاری با دفاتر و پا برجا بودن بخش نامه‌های صادر قبلی توسط ریاست محترم قوه قضائیه وقت صادر که می‌توان به بخش نامه‌های 1359/69/م رئیس قوه قضائیه و بخش نامه‌ی شماره 577/73/م تاریخ 1373/3/5 معاون اجرایی رئیس قوه قضائیه اشاره نمود. با تصویب قانون حمایت قضایی از بسیج در سال 1372 و آیین نامه آن که به موجب ماده 4 و تبصره قانون و ماده 17 آیین نامه و تبصره‌های مربوطه حمایت قضایی از افراد موضوع قانون (که همانا ضابطین قضایی بسیج) می‌باشد به دفاتر حمایت محول گردید.

پس از تصویب قانون حمایت قضایی از بسیج و با توجه به سابقه عملکرد، دفتر آیین نامه موضوع ماده 203 قانون استخدای سپاه در تاریخ 1373/05/19 به تصویب مقام معظم رهبری و فرمانده معظم کل قوا رسید. با عنایت به مصوبات و بخشنامه‌ها و مواد قانونی مذکور انجام هرگونه حمایت حقوقی و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ای به افراد موضوع قانون که شامل موارد ذیل می‌باشند به عهده دفاتر گذاشته است.

۱. جانبازان از کار افتاده کلی و جانبازان حداقل با 25% از کارافتادگی به بالا.

۲. آزادگان و خانواده اسرا و گروگانهای بسیج و سپاه شامل پدر، مادر،

1. معاونت حقوقی ریاست جمهوری، **مجموعه قوانین و مقررات وکالت و مشاوره و حمایت قضایی**، چاپ چهارم (تهران: نشر معاونت تدوین، 1389)، ص 283.

همسر و فرزندان.

۳. رزمندگان داوطلب به شرط داشتن حداقل سه ماه سابقه خدمت متوالی و یا 6 ماه خدمت متناوب در جبهه.

۴. کلیه بسیجیان در عضویت های فعال ویژه به شرط داشتن حداقل 6 ماه سابقه عضویت در بسیج و استمرار آن.

خدمات حقوقی ایی که به افراد تحت پوشش ارائه می شود عبارتند از: ارشاد قضایی و ارائه مشاوره حقوقی، ایجاد مصالحه بین اصحاب دعوی، قبول وکالت و پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه، انجام اقدامات لازم جهت تسریع و رسیدگی به پرونده های مطروحه، انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج به کمک مراجع قضایی در تشخیص اعسار افراد تحت پوشش، انجام اقدامات لازم برای استفاده افراد تحت پوشش از امتیازات و تسهیلات قانونی و غیره.

2-1-2. منابع دفاتر حمایت

همان طور که اشاره شد دفاتر حمایت به دلیل مشکلات حقوقی ای که برای رزمندگان در پشت جبهه در سال های 1365 و 1366 بوجود آمده بود در سال های 1366 و 1367 بر مبنای مصوبات شورای عالی پشتیبانی جنگ و بخش نامه های شورای عالی قضایی تشکیل گردید که در اینجا بدانها اشاره خواهیم داشت.

1. بخش نامه شورای قضایی به شماره 20/66/ب/ش مورخه 1366/7/18
«پیرو بخش نامه های شماره 15/62/ب/ش مورخه 1364/9/26 و 23/65/ب/ش

مورخه 1365/6/10 بنا به تصویب شورای عالی قضایی در جلسه شماره 129

مورخه 1366/7/13 به کلیه مراجع قضایی ابلاغ می‌شود.

بنا به تصویب شورای عالی قضایی مقرر است دفاتری به عنوان دفتر حقوقی رزمندگان و ایثارگران در مراکز سپاه پاسداران تشکیل شود. لازم است دادگستری‌ها پس از آنکه سپاه پاسداران تشکیل و شروع به کار دفتر را در هر حوزه قضایی به رئیس دادگستری اعلام نمود، نسبت به همکاری و همفکری لازم اقدام و در حدود امکانات برادرانی را از بین آقایان قضات جهت خدمت در ساعات خارج از وقت اداری به دفاتر مذکور مأمور نمایند. همچنین تقاضای واصله از دفاتر مذکور را با سرعت و عنایت بیشتر مورد اقدام قرار داده و پرونده‌های رزمندگان و ایثارگران خارج از نوبت مورد رسیدگی قرار دهند و با نمایندگان قضایی دفاتر مذکور کمال همکاری را مبذول نمایند».

مصوبه شورای عالی پشتیبانی جنگ مورخه 1367/7/27 «با حضور حضرات آقایان خامنه‌ای (مد ظله العالی)، هاشمی رفسنجانی، جنتی، رضایی، فیروز آبادی و افشار:

۱. از آنجا که با استقرار صلح پایان جنگ رسماً اعلام خواهد شد. لذا مصوبات شورای عالی پشتیبانی جنگ تا پایان جنگ به قوت خود باقی است و لغو و نقض آن توسط هیچ مقامی مجاز نیست. شورای عالی پشتیبانی جنگ مواردی که لازم تشخیص دهند جانشین محترم فرمانده کل قوا در موارد مربوط به نیروهای مسلح آن را ملغی خواهند کرد.

۲. کارشناسان دفاتر حمایت از حقوق رزمندگان و ایثارگران اعم از مشولین

خدمت وظیفه عمومی و غیره نیازی به اخذ پروانه‌ی کانون وکلای دادگستری نداشته و می‌تواند در کلیه مراحل دادرسی از طرف رزمندگان و ایثارگران به عنوان وکیل اقدام کنند».

بخش‌نامه‌ی بعدی که در اینجا بدان اشاره می‌کنیم بخش‌نامه شماره 1359/69/م مصوب رئیس قوه‌ی قضائیه مورخه 69/9/4 مقرر می‌دارد: «به طوریکه از دفتر مرکزی حمایت از حقوق رزمندگان و ایثارگران اطلاع می‌دهند بعضی از مراجع قضایی پس از پذیرش قطعنامه 598 در مورد اعتبار و بقاء دفاتر حمایت از حقوق رزمندگان و ایثارگران و لزوم ادامه کار آنها دچار تردید شده‌اند، لذا حسب تقاضای آن دفتر و به لحاظ ضرورت ادامه‌ی کار آنها تا استقرار صلح واقعی لزوماً متذکر می‌گردد که بخش‌نامه شماره 18/67/ب/ش - 1367/8/10 شورای عالی قضایی سابق تا دستور ثانوی به قوت خود باقی و لازم‌الرعايه است».

همان طور که ملاحظه می‌گردد دفاتر حمایت در زمان جنگ توسط بخش‌نامه‌های شورای عالی قضایی و شورای عالی پشتیبانی جنگ تشکیل گردید، لذا پس از پایان جنگ تحمیلی ابهاماتی در خصوص بقای این دفاتر و ادامه‌ی کار آنها بوجود آمد و پس از صحبت‌های فراوان در خصوص صلاحیت این دفاتر و همچنین پس از تصویب قانون حمایت از بسیج و با توجه به سابقه‌ی عملکرد دفتر حمایت، با تصویب ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیلات دفاتر حمایت شکل قانونی به خود گرفت، ماده 203 مذکور مقرر می‌دارد: «سپاه موظف است به منظور حمایت از

بسیجیان رزمندگان و ایثارگران، دفاتر مشاوره حقوقی و قضایی را با هماهنگی قوه قضائیه و وزارت دادگستری تشکیل و اداره نماید.

تبصره: نحوه فعالیت، محل استقرار و نوع ارتباط این دفاتر به موجب آیین نامه ای است که به تصویب فرماندهی کل خواهید رسید.»

آیین نامه ای اجرایی موضوع ماده 203 پس از تنظیم توسط قوه قضائیه، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارتین دفاع و دادگستری و ستاد مشترک سپاه در 18 ماده در مورخه ی 1373/5/19 به تصویب مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا رسید با عنایت به مصوبات و بخش نامه ها و مواد قانونی مذکور انجام هرگونه حمایت حقوقی و نیز ارائه خدمات مشاوره ای به افراد موضوع قانون به عهده دفاتر گذاشته شده است.

2-2. شرایط کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

همان طور که در گفتارهای پیشین گفته شد کارشناسان دفاتر حمایت به نمایندگی از وکیل (دفاتر حمایت) در جلسات دادرسی دخالت نموده و همچنین به انجام خدمات حقوقی می پردازد. در این مبحث به تبیین شرایط کارشناسان دفاتر حمایت خواهیم پرداخت. بایستی دانست که برای نماینده وکیل محسوب شدن کارشناس چه شرایطی لازم است؟ بنابراین در این مبحث در دو گفتار به بررسی شرایط مشترک با وکلای دادگستری و شرایط خاص کارشناسان دفاتر حمایت می پردازیم.

2- 1- 2. شرایط مشترک با وکلای دادگستری

در ابتدا باید توضیح داد که منظور از این شرایط، شرایطی است که مشترک بین کارشناسان دفاتر حمایت با وکلای دادگستری می‌باشد. در واقع شرایطی عام برای وکیل محسوب شدن هستند. در بررسی قوانین و مقررات مربوطه مشاهده می‌گردد که به دلیل محدود بودن منابع دفاتر حمایت و اختصاص ندادن مبحث خاصی در باب شرایط کارشناسان دفاتر حمایت شرایط خاصی پیش‌بینی نگردیده است. نهایتاً می‌توان از شرایطی مثل داشتن مدرک کارشناسی در رشته حقوق از جمله شرایط مشترک نام برد.

2- 1- 1- 2. مدرک کارشناسی رشته حقوق

همان طور که می‌دانیم مدرک کارشناسی حقوق را شخصی داراست که در دانشکده‌های حقوق تحصیل نموده باشد. همچنین افرادی که در رشته‌های مرتبط مثل فقه و حقوق اسلامی که دروس اساسی و منبع آزمون وکالت (مثل دروس مدنی، جزا، آیین دادرسی مدنی، آیین دادرسی کیفری، تجارت و اصول فقه) را فرا گرفته‌اند حق شرکت در آزمون وکالت داشته و همچنین می‌توانند به عنوان کارشناس دفتر حمایت مشغول به فعالیت گردد.

از جمله مواردی که در این رابطه می‌توان اشاره نمود ماده 7 لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب 1333 می‌باشد که مقرر می‌دارد: «از تاریخ اجرای این قانون فقط به کسانی پروانه وکالت داده می‌شود که از دانشکده‌های حقوق داخله یا خارجه دارای دانشنامه لیسانس باشند.

تبصره 1: اشخاص مزبور پس از اخذ پروانه وکالت مکلف هستند حداقل یک سال به کارآموزی اشتغال ورزند و پس از اختبار و قبولی آنان پروانه وکالت پایه یک داده می‌شود». همان طور که ملاحظه می‌گردد در این ماده شرط اصلی برای شرکت در آزمون وکالت و وکیل محسوب شدن داشتن مدرک کارشناسی در رشته حقوق می‌باشد، اما در آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه هیچ صحبتی از شرایط کارشناسان دفاتر حمایت نشده است. لیکن ماده واحده قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مقرر می‌دارد: «...دعواهایی که از انجام وظیفه آنان (کارکنان نیروهای مسلح) ناشی می‌شود یا به نحوی با وظایف ایشان مرتبط است با استفاده از کارشناسان حقوقی شاغل به آنان خدمات حقوقی ارائه کنند».

تبصره 2: این ماده واحده در باب شرایط کارشناسان حقوقی مقرر می‌دارد «کارشناسان حقوقی موضوع این قانون باید دارای حداقل مدرک کارشناسی در رشته حقوق قضایی و در موارد یاد شده بدون الزام به دریافت و ارائه پروانه وکالت و با الزام به رعایت بخشی از مقررات راجع به وظایف وکلای دادگستری که در آیین‌نامه اجرایی این قانون مشخص می‌شود با درخواست اشخاص مذکور در ماده حسب مورد در تمام مراحل دادرسی به عنوان وکیل شرکت کنند». همچنین تبصره ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب 1371 مقرر می‌دارد «کارشناس حقوقی این دفتر بدون الزام به کسب پروانه وکالت از قانون وکلا می‌تواند در کلیه مراحل دادرسی از افراد مذکور به عنوان وکیل اقدام کنند».

در خصوص تعمیم این شرط به کارشناسان دفاتر حمایت بایستی گفت که بند (هـ) ماده 3 آ.م. 203 ق.ا.س.پ «انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 ق.ح.ق.ب در مورد افراد موضوع آن قانون» را به عهده‌ی کارشناسان دفاتر حمایت قرار داده است. تبصره این ماده از «کارشناسان حقوقی» این دفاتر صحبت کرده است. همچنین تبصره ماده 17 آ.ق.ح.ق.ب مقرر می‌دارد: «کارشناسان حقوقی دفاتر فوق ملزم به رعایت کلیه مقررات راجع به تکالیف و وظایف وکلای دادگستری می‌باشند». همان طور که ملاحظه می‌گردد در موارد فوق‌الذکر علاوه بر آوردن واژه‌ی حقوقی به همراه کارشناس، کارشناسان را ملزم به رعایت کلیه قوانین و مقررات راجع به تکالیف وکلای دادگستری دانسته‌اند. بنابراین بایستی پذیرفت لازمه‌ی این که کارشناسان دفاتر حمایت بتوانند از عهده‌ی این تکالیف برآیند می‌بایست حداقل دوره‌ی کارشناسی حقوق را گذرانده و دارای حداقل اطلاعات حقوقی لازم جهت انجام تکالیف مقرر باشند. شرطی که در رویه نیز رعایت می‌گردد. در واقع سرپرست دفاتر حمایت کارشناسان مورد نیاز خود را از میان سربازانی که حداقل دارای مدرک کارشناسی حقوق می‌باشند انتخاب و درخواست به کارگیری آنها را می‌نماید. البته جهت توجیه این شرط به تبصره 2 ماده واحده قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح استناد می‌نمایند.

همان طور که ملاحظه گردید در مواد مختلف از قوانین مختلف به نوعی از شرط «داشتن حداقل مدرک کارشناسی در رشته حقوق» صحبت شده است.

اما تفاوتی که محرز و مشخص است عدم الزام کارشناس دفتر حمایت به داشتن و ارائه پروانه‌ی وکالت دادگستری می‌باشد.

2-2-1-2. شرایط اعتقادی

با توجه به این که حرفه‌ی وکالت شغلی حساس می‌باشد و با حقوق مختلف افراد سر و کار داشته و وکیل در واقع به دفاع از حقوق موکل در محاکم پرداخته و همچنین به ارائه خدمات مشاوره‌ایی و راهنمایی‌های حقوقی به افرادی که فاقد اطلاعات حقوقی بوده و در پیچ و خم‌های مسائل حقوقی گرفتار آمده‌اند، می‌پردازند نیازمند این می‌باشد که افرادی به این حرفه‌ی حساس پرداخته که از لحاظ اخلاقی و اعتقادی دارای حداقل‌هایی از مبانی اعتقادی و اخلاقی باشند. در همین راستا ماده 2 قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری شرایطی را تبیین نموده است. هر چند این ماده صراحتاً در خصوص وکلای دادگستری می‌باشد لیکن نظر به این که نوع فعالیت و خدمات کارشناسان دفاتر حمایت مشابه با خدمات وکلای دادگستری است قابل تعمیم به کارشناسان این دفاتر می‌باشد.

ماده 2 قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری مصوب 1376/1/17 مقرر می‌دارد: «برای اشخاصی پروانه کار آموزی وکالت صادر می‌شود که علاوه بر دارا بودن دانشنامه‌ی لیسانس یا بالاتر حقوق یا فقه و مبانی حقوق اسلامی یا معادل آن از دروس حوزوی و دانشگاهی، دارای شرایط ذیل باشند:

الف) اعتقاد و التزام عملی به احکام و مبانی دین مقدس اسلام.

ب) اعتقاد و تعهد به نظام جمهوری اسلامی ایران، ولایت فقیه، قانون اساسی.

ج) نداشتن پیشینه محکومیت مؤثر کیفری.

د) نداشتن سابقه ی عضویت و فعالیت در گروه های الحادی و فرق ضاله و معاند با اسلام و گروه هایی که مرامنامه آن ها مبتنی بر نفی ادیان الهی می باشند.

ه) عدم وابستگی به رژیم منحوس پهلوی و تحکیم پایه های رژیم طاغوت. و) عدم عضویت و هوا داری از گروهک های غیر قانونی و معاند با جمهوری اسلامی ایران.

ز) عدم اعتیاد به مواد مخدر و استعمال مشروبات الکلی».

البته توجیه فوق الذکر را نمی توان جهت تسری این شرط و در واقع قابل اجرا و اعمال دانستن ماده 2 قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری را به کارشناسان دفاتر حمایت کافی دانست. چرا که برخی از بندهای آن قابل تشخیص نیست. مثلاً بند (ه) که عدم وابستگی به رژیم پهلوی را مقرر داشته است در خصوص کارشناسان دفتر حمایت که مشغول خدمت نظام وظیفه می باشند و قاعدتاً به لحاظ سنی این شرط معنایی ندارد. همچنین بند (الف) این ماده که اعتقاد و التزام عملی به دین اسلام را مقرر داشته است، ممکن است شخصی ایرانی مشمول خدمت نظام وظیفه و دارای معلومات حقوقی کافی جهت انجام فعالیت در دفاتر حمایت باشد ولی از اقلیت های دینی باشد، با وجود این شرط نمی توان از وی استفاده نمود. بنابراین اگر بخواهیم این

ماده را به عنوان شرطی برای کارشناسان دفاتر حمایت تلقی کنیم در واقع یک محدودیتی را اعمال نموده و باعث خواهد شد که دفاتر حمایت را از افراد زیادی که مناسب انجام خدمات دفاتر حمایت را تحت عنوان کارشناس می‌باشند، محروم نماییم.

البته همان طور که اشاره شد این ماده نیز در زمره شرایط کارشناسان دفاتر حمایت قرار گرفته است، هر چند انتقاد مذکور بر آن وارد می‌باشد.

2-2-2. شرایط خاص

در باب شرایط خاص به دنبال شرایطی هستیم که خاص کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد. در این خصوص می‌بایست به قوانین و مقررات ویژه‌ی دفاتر حمایت مراجعه گردد. لیکن در مراجعه به قوانین و مقررات ویژه که ناظر به دفاتر حمایت می‌باشد از جمله آیین‌نامه‌ی اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه، قانون حمایت قضایی از بسیج و آیین‌نامه اجرایی آن و... هیچ گونه شرایط خاصی برای کارشناسان دفاتر حمایت در نظر گرفته نشده است. بنابراین با تدقیق در قوانین و مقررات مربوطه ملاحظه می‌گردد شرایط اختصاصی ویژه‌ای در خصوص کارشناسان دفاتر حمایت وجود ندارد. البته نباید به این مورد به دیده‌ی انتقاد نگریست. چرا که اعمال شرایط بیشتر باعث بوجود آمدن محدودیت‌های بیشتری خواهد گردید. به عنوان مثال چنانچه وکیلی از سر خیرخواهی قصد همکاری با دفاتر حمایت را داشته باشد با اعمال شرایطی تحت عنوان شرایط خاص کارشناسان دفاتر حمایت، از همکاری وی جلوگیری خواهد شد. لذا باید به این نکته با دید مثبت نگریست و هدف این

بوده است که نه تنها از اعمال محدودیت ها بر دفاتر حمایت جلوگیری شود، بلکه این دفاتر در به کارگیری افراد داوطلب و متخصص و متقاضی همکاری با آنان آزادی عمل بیشتری داشته باشند. پس باید پذیرفت چنانچه شخصی از معلومات حقوقی بالایی برخوردار باشد و از توان علمی برخوردار است و به عنوان مشمول خدمت نظام وظیفه در سپاه نمی باشد خواه وکیل دادگستری باشد یا خیر، می تواند به عنوان کارشناس در این دفاتر داوطلبانه فعالیت داشته باشد.

2-2-3. مقایسه بین وکلای دادگستری و کارشناسان دفاتر حمایت

در پایان به بیان شباهت ها و تفاوت های دو نهاد وکالت و دفاتر حمایت می پردازیم تا مشخص شود که این دو نهاد تا چه میزان به هم نزدیک اند.

2-2-3-1. شباهت ها

در باب شباهت های کارشناسان دفاتر حمایت با وکلای دادگستری با توجه به مباحث عنوان شده می توان گفت که تنها نقطه ی اشتراک این دو نهاد همان «داشتن حداقل مدرک کارشناسی در رشته ی حقوق» می باشد که حتی در خصوص وکلای دادگستری این شرط وسیعتر شده است به طریقی که افراد دارای مدرک معادل در حوزه های علمیه نیز امکان شرکت در آزمون وکالت و اخذ پروانه ی وکالت را دارند.

2-2-3-2. تفاوت ها

در این رابطه می توان عنوان کرد که وکیل دادگستری در ابتدای امر باید

در آزمون کارآموزی وکالت شرکت نموده و پس از قبولی در این آزمون یک دوره‌ی زمانی کارآموزی وکالت بپردازد در حالی که کارشناس دفتر حمایت فاقد این شرط است.

ü وکیل دادگستری زیر نظر کانون وکلای دادگستری بوده و پروانه وکالت خود را از این نهاد دریافت می‌نماید، در حالی که کارشناس دفتر حمایت بدون نیاز به اخذ پروانه‌ی وکالت فعالیت خود را زیر نظر سرپرست دفتر حمایت انجام داده و اساساً پرونده از طریق سرپرست به کارشناس ارجاع داده می‌شود.

ü وکلای دادگستری در قبال انجام خدمات خود حق الوکاله دریافت می‌کنند ولی کارشناسان دفاتر حمایت نمی‌تواند وجهی در قبال خدماتشان از موکل خویش دریافت کنند (ماده 10¹ آیین نامه اجرایی قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و...)

با توجه به تفاوت‌هایی که ذکر شد می‌توان نتیجه‌گیری کرد که هر چند کارشناسان دفاتر حمایت و وکلای دادگستری به انجام یک نوع فعالیت آن هم دفاع از حقوق موکلین خود در مراجع قضایی مشغول می‌باشند، لیکن این دو نهاد نزدیکی زیادی به هم ندارند.

1. ماده 10 آیین نامه اجرایی قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح «کارشناسان حقوقی نمی‌توانند برای انجام حمایت قضایی و حقوقی موضوع قانون، از شخص متقاضی پول یا مال یا سندی به عنوان حق الزحمه و با سایر عناوین مشابه به نفع خود یا دیگری اخذ نمایند. در غیر این صورت با متخلف برابر قوانین و مقررات مربوط رفتار خواهد شد.»

فصل سوم:

اختیارات، تعهدات و مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

فصل سوم:

اختیارات، تعهدات و مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

در فصل پیش در خصوص شرایط کارشناسان دفاتر حمایت صحبت شد. همچنین مقایسه‌ای با وکلای دادگستری صورت گرفت. در این فصل نیز به بررسی اختیارات و تعهدات و مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت خواهیم پرداخت.

دو واژه‌ی اختیار و تعهد در خصوص اموری است که کارشناسان دفاتر حمایت به انجام آنها می‌پردازند فی الواقع این دو واژه در مرحله‌ی عمل بسیار نزدیک به هم می‌باشند و گاه تفکیک آن دو بسیار دشوار می‌نماید. در واقع بایستی گفت که منظور از اختیار اموری نیست که به کارشناس واگذار گردیده و وی حق نادیده گرفتن آن را داشته باشد بلکه اموری به وی واگذار شده است که کارشناس در انجام آنها ممنوعیتی ندارد. لذا بایستی پذیرفت که این امور دارای دو جنبه اختیاری- تکلیفی می‌باشند. همچنین منظور از تعهدات در این تحقیق در واقع وظایف و تکالیف کارشناسان به طور کلی می‌باشد. به همین دلیل ما در این فصل در دو مبحث جداگانه به بررسی و تبیین

اختیارات و تعهدات کارشناسان دفاتر حمایت پردازیم، سپس در بحث پایانی به مسئولیت آنان خواهیم پرداخت.

3- 1. اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایشارگران

واژه‌ی اختیار همان طور که گفته شد در معانی مختلفی به کار رفته است که از جمله آن حالتی است قائم به فاعل که بواسطه‌ی آن حالت و صفت بعضی آثار و افعال خود را بر بعضی دیگر ترجیح می‌دهد و بر حسب دواعی خاصی که حاصل می‌گردد بعضی از کارها را بر بعضی دیگر رجحان می‌دهد¹. ملاحظه می‌گردد همان طور که از این تعریف نیز بر می‌آید امور و کارهایی که شخص در انجام آن مختار است، البته نه به این معنی که توانایی نادیده انگاشتن آنها را داشته باشد، بلکه در اعمال یا عدم اعمال آنها بایستی به معیار مصلحت و غبطه‌ی موکل توجه گردد. بنابراین می‌بایست در قوانین و مقررات مربوط به اموری توجه نمود که کارشناس توان نادیده انگاشتن آنها را براساس معیار مذکور داشته باشد.

برای تشخیص این امور می‌توان از کلید واژه‌هایی مانند «می‌تواند»، «بهبتر است» و... که در موارد مختلف قانونی به کار رفته است، استفاده نمود. در واقع مقنن و واضع قواعد مربوطه با به کار بردن این کلمات نشان می‌دهد که کارشناس در انجام این امور دارای اختیار است.

در بررسی قوانین و مقررات مربوطه در ابتدای امر به ماده 7 آیین‌نامه‌ی اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه بر می‌خوریم که در صدر آن

1. محمد معین، فرهنگ فارسی، ج 1، چاپ هجدهم، پیشین، ص 169.

صراحتاً از واژه‌ی اختیار استفاده شده است. ماده‌ی مزبور مقرر می‌دارد: «دفاتر

حمایت در اجرای وظایف خود دارای اختیارات ذیل می‌باشند:

الف- انجام اقدامات لازم و آگاهی از آخرین وضعیت پرونده‌ی متقاضی.

ب- انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح به عنوان

وکیل متقاضی.

ج- شرکت در جلسات دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با

پرونده.

د- انجام هر گونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظایف محوله.

شایسته است که به دلیل اهمیت این موارد هر یک از بندهای ماده‌ی

مذکور به صورت جداگانه بررسی نماییم. البته ابتدائاً باید اشاره داشت که این

موارد دقیقاً با اختیاری که منظور ما در این تحقیق می‌باشد منطبق می‌باشد.

3-1-1. انجام اقدامات لازم و آگاهی از آخرین وضعیت پرونده‌ی متقاضی

همان طور که ملاحظه می‌گردد این بند علاوه بر این که به صورت مبهم به

تشریح بعضی اختیارات پرداخته است، از اختیاری صحبت کرده است که جای

تامل دارد و آنهم «آگاهی از آخرین وضعیت پرونده‌ی متقاضی» می‌باشد.

همان طور که از این نحوه‌ی بیان بر می‌آید کارشناسان دفاتر حمایت اختیار

دارند در هر پرونده‌ای و در هر زمانی که بخواهند به پرونده مراجعه نموده و از

آخرین اطلاعات مربوط به پرونده مطلع گردند. این موضوع در بعضی موارد

می‌تواند منجر به نقض قوانین گردد. چه این که همان طور که می‌دانیم در

پرونده‌ای کیفی در مرحله تحقیقات مقدماتی در دادسرا تحقیقات به صورت

غیر علنی بوده و وکیل متهم نمی‌تواند در جریان تحقیقات دخالت داشته و پس از اتمام تحقیقات در صورت صلاحدید مقامات دادسرا می‌تواند مطالب خود را در جهت دفاع از موکل عنوان نماید¹. این در حالی است که به موجب اختیار مذکور در این بند کارشناسان دفاتر حمایت می‌توانند حتی قبل از اتمام تحقیقات به پرونده‌ی مزبور مراجعه نموده که این مغایر با غیر علنی بودن تحقیقات و حتی در مواردی ممکن است منجر به اعلام نظر قبل از اتمام این مرحله باشد.

3-1-2. انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح به عنوان وکیل

متقاضی

در ابتدای این بند از «انجام مکاتبات لازم» صحبت کرده است. همان طور که در صدر ماده 7 آیین‌نامه فوق‌الذکر آمده است از وظایف دفاتر حمایت به عنوان وکیل ایثارگر صحبت شده است. بنابراین منظور از «انجام مکاتبات لازم» برای این است که دفاتر حمایت با انجام مقدماتی کارشناسان خود را به عنوان نماینده‌ی خود با انجام مکاتبات لازم از جمله تنظیم و ارسال معرفی‌نامه به دادگاه جهت دخالت در دادرسی، معرفی می‌نماید. همچنین ممکن است از این فراتر رفته و خود دفاتر حمایت مستقیماً دادخواست و لوایح دفاعی را تنظیم نموده و به پرونده‌ی مزبور ارائه دهند و کارشناس معرفی شده فقط از جهت ارائه این لوایح و... به عنوان نماینده باشد و اختیار دخالت در دادرسی را نداشته باشد. بنابراین همان طور که ملاحظه می‌گردد دفاتر

1. علی خالقی، آیین دادرسی کیفری، چاپ شانزدهم (تهران: انتشارات شهر دانش، 1391)، ص 198.

حمایت نیز به طور مستقیم می‌توانند به عنوان وکیل متقاضی در پرونده دخالت نمایند و از این جهت محدودیتی ندارند.

البته اختیار مورد نظر این بند محدود می‌شود به این که دفاتر حمایت یا می‌بایست خود در جلسات دادرسی دخالت نمایند یا کارشناسان خود را به عنوان نماینده به دادرسی معرفی نمایند.

3-1-3. شرکت در دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده

این بند از اختیاری صحبت کرده که در واقع به نوعی در بند قبلی آن مستور می‌باشد و آن هم شرکت در جلسات دادرسی و... می‌باشد. البته همان طور که گفته شد دفاتر می‌توانند خود با ارسال لایحه در دادرسی دخالت مستقیم داشته باشند و یا از طریق معرفی نماینده در دادرسی دخالت نمایند.

3-1-4. انجام هر گونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظایف محوله

همان طور که ملاحظه می‌گردد این بند نیز به عنوان یکی از اختیارات دفاتر حمایت می‌باشد که البته بایستی به دیده انتقاد به آن نگریست. چرا که عنوانی کاملاً مبهم، نا مفهوم و کلی می‌باشد که دست دفاتر حمایت را جهت انجام هر گونه اقدامی باز می‌گذارد. دفاتر حمایت با استناد به این بند هر اقدامی را که می‌خواهند انجام بدهند، حتی ناصحیح، آن را تحت عنوان اقدامی ضروری توجیه نمایند. بنابراین این بند برای تبانی و سوء استفاده در هر پرونده‌ایی را فراهم می‌سازد.

3-1-5. بندهای چهارده گانه ماده 35 ق.آ.د.م و ماده 36 ق.آ.د.م

در ادامه بررسی مواد آیین نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه به ماده 14 می‌رسیم که مقرر می‌دارد: «پرسنل و کارشناسان دفاتر موظفند ضمن رعایت مفاد این آیین نامه، سایر قوانین و مقررات مربوط به دادرسی و... را نیز رعایت نمایند». این ماده رعایت سایر قوانین را به عهده دفاتر حمایت قرار داده است. از جمله این تکلیف رعایت قواعد مربوط به دادرسی در سایر قوانین از جمله مواد 35 و 36 قانون آیین دادرسی مدنی می‌باشد. این مواد اختیاراتی را در نظر گرفته‌اند که وکلا جهت انجام وظایف خود آنها را بایستی در وکالت نامه‌ی خود قید نمایند. دفاتر حمایت نیز به عنوان وکیل ایشارگر در دادرسی دخالت دارند و به حکم ماده 14 آ.م. 203 ق.ا.س.پ مکلف به رعایت مواد 35 و 36 ق.آ.د.م می‌باشند. اما مسئله‌ای که مطرح است این است که شرکت در جلسات دادرسی توسط کارشناسان دفاتر حمایت به عنوان نمایندگی وکیل صورت می‌گیرد، بایستی بررسی گردد که آیا تمامی اختیارات مذکور در مواد 35 و 36 قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد؟

نکته‌ی قابل ذکر این است که در این که تمامی این اختیارات توسط دفاتر حمایت قابل اعمال است تردیدی نیست. اما در واگذاری این اختیارات به کارشناسان این دفاتر جای تامل دارد. البته در رویه آن چنان که ملاحظه گردیده است بعضی از موارد مذکور در مواد فوق قابلیت واگذاری به کارشناسان را ندارند و مستقیماً توسط دفاتر حمایت اعمال می‌گردند. در ذیل به بررسی جداگانه‌ی اختیارات مذکور در مواد 35 و 36 ق.آ.د.م می‌پردازیم.

3-1-5-1. وکالت راجع به اعتراض به رای، تجدیدنظر، فرجام خواهی و یا اعاده

دادرسی

این بند مشخصاً در خصوص مرحله بعد از صدور رای بدوی می‌باشد و اختیاری است که دفاتر حمایت خود از طریق ارسال اعتراض نامه و تبادل لوایح با استفاده از اختیار بند (ب) ماده 17 آ.م. 203، ق. اس. پ انجام می‌دهد. در واقع کارشناسی که با معرفی نامه به عنوان نماینده دفتر به دادرسی معرفی می‌شود صرفاً برای همان مرحله است و اختیارات وی تا پایان همان مرحله می‌باشد. چنانچه اگر دفاتر بخواهند که اختیار مذکور در این بند را به کارشناسان واگذار نمایند مجدداً نیاز به صدور حکم خاص و معرفی مجدد کارشناسان دارند. بنابراین اختیار مذکور در این بند را نمی‌توان از ابتدا به کارشناس واگذار نمود. ولی در خصوص قابلیت واگذاری این اختیار به کارشناسان بایستی گفت که پس از اتمام مرحله بدوی با حکم خاص جدید و معرفی نامه مجدد به کارشناسان امکان‌پذیر است.

3-1-5-2. وکالت در مصالحه و سازش

این بند از اختیاری وسیع و در عین حال حساس در خصوص سرنوشت پرونده صحبت نموده است. در واقع متقاضی با این اختیار سرنوشت حق ادعایی خود را به دفاتر حمایت واگذار نموده است. دفاتر حمایت نیز در اعمال این اختیار حساسیت نشان داده و آن را به عهده کارشناسان خود که صرفاً دارای تحصیلات رشته حقوق بوده و فاقد تجربه‌ی کافی است و به عنوان سرباز در دفاتر حمایت خدمت می‌نماید، نمی‌گذارند. در واقع یا از این اختیار

استفاده نمی‌نمایند و یا اگر چنانچه مصلحت موکل اقتضاء نماید دفاتر حمایت با مسئولیت خود به عنوان وکیل متقاضی وارد کار شده و این اختیار استفاده می‌نماید. بنابراین بایستی گفت که این اختیار قابلیت واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت را ندارد و این چیزی است که در رویه‌ی دفاتر حمایت انجام می‌پذیرد.

3-5-1-3. وکالت در ادعای جعل یا انکار و تردید نسبت به سند طرف و استرداد سند
اختیار مذکور در این بند یکی از ابزارهای مهم در دادرسی می‌باشد. با توجه به این که به موجب قانون بایستی از این اختیارات تا پایان جلسه‌ی اول دادرسی (مواد 217 و 219 ق.آ.د.م) در موقعیت مناسب خود استفاده گردد، به کارشناسان واگذار می‌گردد. بنابراین از این بند به عنوان یکی از اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت یاد کرد.

3-5-1-4. وکالت در تعیین جاعل
این اختیار نیز می‌تواند به تبع بند قبل به کارشناسان دفاتر حمایت واگذار گردد و کارشناسان مزبور می‌تواند به فراخور موضوع و مصلحت موکل از این بند استفاده نمایند.

3-5-1-5. وکالت در ارجاع دعوا به داوری و تعیین داور
داوری از جمله مسائل مهم قانونی و دارای قانون و احکام مخصوص به خود می‌باشد. همچنین موضوعی فنی و مهم و اعمال آن نیازمند تخصص می‌باشد. بنابراین بایستی پذیرفت که این چنین اختیاری قابلیت واگذاری به

کارشناسان دفاتر حمایت را نداشته باشد، البته این اختیار را دفاتر حمایت خود به طور مستقیم نیز اعمال نمی‌نمایند، به عبارت دیگر دفاتر حمایت در کسب این اختیار از متقاضی حساسیت نشان داده و معمولاً این اختیار را دریافت نمی‌کنند و چنانچه اگر دریافت کنند از آن استفاده نمی‌نمایند، بنابراین بایستی گفت که نمی‌توان از اختیار مذکور در این بند به عنوان یکی از اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت یاد کرد.

3-1-5-6. وکالت در توکیل

ماده 8 آ. م 203 ق.ا.س.پ مقرر می‌دارد: « این دفاتر در مراکز دادگستری و یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستقر می‌گردند و حوزه صلاحیت آنها نیز منطبق با حوزه‌ی قضایی مرکز دادگستری مربوط می‌باشد ». همان طور که این ماده مقرر داشته است در مرکز هر دادگستری یک دفتر حمایت مستقر گردیده است که حوزه صلاحیت آن منطبق با صلاحیت دادگستری مزبور می‌باشد. ایثارگری که به دفتر حمایت مراجعه می‌نماید این دفتر را به عنوان وکیل خود تعیین می‌نماید و کارشناس دفتر حمایت نیز به عنوان نماینده‌ی وکیل در دادرسی دخالت دارد. همان طور که از عنوان این اختیار بر می‌آید یک وکیل اختیار داشته باشد که وکیل دیگری را به دادرسی معرفی نماید، بنابراین این اختیار را نمی‌توان برای کارشناسان دفاتر حمایت متصور بود، چرا که وی نماینده‌ی وکیل می‌باشد و اگر چنانچه عذر موجهی جهت حضور در دادرسی داشته باشد با اعلام به سرپرست دفتر متبوع خود، سرپرست با حکم خاص خود کارشناس دیگری جهت حضور در دادرسی معرفی می‌نماید، لذا

چنانچه گردش پرونده به طوری باشد که از حوزه‌ی صلاحیت دفتر حمایت خارج گردد و در حوزه صلاحیت دفتر دیگری قرار بگیرد، چنانچه دفتر حمایت مزبور اختیار «وکالت در توکیل» را از موکل اخذ نموده باشد می‌تواند با استفاده از این اختیار به دفتر حمایت صالح وکالت دهد.

3-1-5-7. وکالت در تعیین مصدق و کارشناس

این اختیار را نیز همچون اختیار مذکور در بند سوم می‌توان از ابزارهای مهم دادرسی دانست، اما بایستی پذیرفت که اعمال آن نیاز به اطلاعات کافی در خصوص کارشناسان رسمی دادگستری می‌باشد. به علاوه این که اعمال این اختیار توسط دفاتر حمایت به صورت مستقیم قابل اعمال است. بدین طریق که در صورت نیاز با اعلام کارشناس به دفتر متبوع، دفتر با تنظیم لایحه درخواست صدور قرار کارشناسی را از دادگاه می‌نماید. در رویه نیز این چنین است. بنابراین این اختیار از اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت نمی‌باشد و مستقیماً توسط دفاتر حمایت اعمال می‌گردد.

3-1-5-8. وکالت در دعوای خسارت

این اختیار را می‌توان از جمله اختیارات قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت دانست. چرا که حضور در دادرسی برای طرفین مستلزم هزینه‌هایی می‌باشد. چه از جهت طرح دعوا و چه دفاع از آن باشد. بنابراین کسی که در دادرسی شرکت می‌کند قطعاً مطالبه خسارت از خواسته‌های اصلی وی خواهد بود. کارشناسان دفاتر حمایت نیز که به عنوان نماینده‌ی وکیل متقاضی در

دادرسی دخالت دارند می‌توانند از این اختیار در دادرسی جهت احقاق حقوق متقاضی برخوردار باشند و محدودیتی در واگذاری این اختیار به آنان وجود ندارد.

3-1-5-9. وکالت در استرداد درخواست یا دعوا

اشخاصی که در دادرسی دخالت دارند (طرفین دعوا) ممکن است از طریق دیگری به حقوق خود دست یابند یا این که بنا به دلایلی از ادامه دادرسی منصرف گردند. بنابراین می‌توانند از این اختیار استفاده نمایند. همچنین اگر توسط وکیل یا نماینده در دادرسی دخالت داشته‌اند می‌توانند این اختیار را به آنان واگذار نمایند. بنابراین می‌توان این اختیار را نیز در زمره اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت قرار داد.

3-1-5-10. وکالت در جلب شخص ثالث و دفاع از دعوای ثالث، وکالت در ورود شخص

ثالث و دفاع از دعوای ثالث، وکالت در دعوای متقابل و دفاع در قبال آن

اختیارات مذکور به این دلیل با هم بررسی می‌گردد که چون از جمله دعاوی طاری بوده و از دعوای دیگری صحبت شده است که اگر چنانچه طرح دعوای اصلی توسط وکیل اقدام گردد قانوناً نیازمند اعلام وکالت از سوی وکیل در این دعاوی طاری نیز می‌باشد. بنابراین این اختیارات را نمی‌توان از جمله اختیارات قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت دانست. چرا که آنها نماینده وکیل در دادرسی بوده و با حکم خاص دفاتر متبوع خود به دادرسی مربوط به همان دعوا معرفی گردیده‌اند و برای دخالت در دعوای طاری مطروحه نیازمند به حکم خاص جدید از سرپرست دفاتر متبوع خود می‌باشند.

البته در رویه بدین شکل است که چنانچه دفاتر حمایت این اختیارات را از موکلین خود دریافت کرده باشند ممکن است به همان کارشناس معرفی شده در پرونده اصلی حکم جدید داده شود تا در دعوای طاری مطروحه دخالت نماید. همچنین محدودیتی در معرفی کارشناس دیگری جهت دخالت در دعوای طاری ندارند، اما در رویه بدین شکل عمل نمی‌گردد به کارشناس معرفی شده در دعوای اصلی نمایندگی دخالت در دعوای طاری داده می‌شود. بنابراین بایستی پذیرفت که این اختیارات نیز در زمره اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت قرار نمی‌گیرد.

3-1-5-11. وکالت در ادعای اعسار، وکالت در قبول یا رد سوگند

این اختیارات را نیز می‌توان از ابزارهای دادرسی دانست که قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشند. اما نکته‌ای که قابل توجه است این است همان طور که در جای خود مطرح خواهد گردید اعسار و اثبات آن هرچند مطابق این بند از اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد، اما موضوع اعسار و کمک به اثبات آن طبق بند (و) ماده 3 آ.م. 203 ق.ا.س.پ در زمره تکالیف دفاتر حمایت قرار گرفته است.

3-1-5-12. وکالت در اجرای حکم

طبق ماده 36 ق.ا.د.م وکیل در صورتی می‌تواند درخواست اجرای حکم کند که این اختیار را از موکل خود دریافت کرده باشد. دفاتر حمایت نیز می‌توانند این اختیار را از متقاضی خود دریافت کنند و با تنظیم و ارسال لایحه از

مرجع صالح اجرای حکم را درخواست نمایند، البته همان طور که گفته شد حکم خاص و معرفی نامه کارشناس صرفاً تا پایان مرحله بدوی می‌باشد و برای مراحل بعد نیز نیاز به حکم جدید می‌باشد. لیکن در خصوص درخواست اجرای حکم توسط کارشناسان این دفاتر نیز بایستی گفت چون مرحله اجرا مرحله‌ایی مجزا از سایر مراحل می‌باشد، نیازمند معرفی نامه جدید می‌باشد. بنابراین این اختیار نیز با انجام مقدماتی قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد.

3-2. تعهدات کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی اینارگران

در گفتار قبل به تبیین اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت با استفاده از قوانین و مقررات مربوطه پرداختیم. در این مبحث به بخش دیگر فعالیت‌ها و اعمال کارشناسان و دفاتر حمایت که جنبه‌ی تکلیفی دارند خواهیم پرداخت. در واقع منظور از تعهدات در این تحقیق همان وظایف و تکالیف کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد. اموری که جنبه‌ی تکلیفی دارند و کارشناسان دفاتر حمایت ملزم به رعایت آن امور می‌باشند.

در بررسی تعهدات کارشناسان با توجه به نوع فعالیت و هدف آنها که در واقع دفاع از موکل در محاکم دادگستری می‌باشد، اولین و مهم‌ترین وظیفه و تعهد ایشان رعایت غبطه و مصلحت موکل با به کارگیری تمام توان علمی و عملی خود جهت نیل به این هدف در دفاع از موکل در محاکم دادگستری می‌باشد.

برای تبیین دقیق تر سایر تعهدات کارشناسان دفاتر حمایت به منابع در دسترس مراجعه می‌نماییم. اولین و مهم‌ترین منبع آیین‌نامه اجرایی ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران است. ماده 3 این آیین‌نامه مقرر می‌دارد: «وظایف این دفاتر عبارت است از انجام هر گونه حمایت حقوقی و قضایی و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ایی به افراد موضوع این آیین‌نامه که به صورت‌های ذیل اعمال می‌گردد».

الف- ارائه مشاوره حقوقی.

ب- قبول وکالت در پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه از طرف آنها.

ج- ارشاد قضایی.

د- انجام اقدامات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده‌های مطروحه.

ه- انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج در مورد افراد موضوع آن قانون.

و- کمک به مراجع قضایی در تشخیص اعسار افراد معسر موضوع این آیین‌نامه از قبیل ارائه مدارک حقوق و اسناد اموال و املاک آنها.

ز- انجام اقدامات لازم برای استفاده افراد موضوع این آیین‌نامه از امتیازات و تسهیلات قانونی.

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد صدر ماده به صورت کلی وظایف و تکالیف دفاتر حمایت را «انجام هر گونه حمایت حقوقی و قضایی و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ایی به افراد موضوع آیین‌نامه» عنوان نموده است. در ادامه نیز صورت‌های مختلف انجام تکالیف محوله را در طی چند بند به صورت جداگانه

تبیین موده است. برای تحلیل و بررسی بیشتر این موارد در گفتارهای جداگانه به تبیین بندهای مختلف این ماده خواهیم پرداخت. نکته قابل ذکر در ابتدا این است که تمامی تکالیف مقرر در این ماده قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد.

3-2-1. **ارائه مشاوره حقوقی**

افراد عموم جامعه در عصر حاضر ممکن است که در جنبه‌های مختلف زندگی دچار مسائل و گرفتاری‌هایی شوند که نیازمند اطلاعات حقوقی گردند که ممکن است فاقد اطلاعات حقوقی باشند. بنابراین نیاز به مراجعه به یک فرد متخصص و دارای اطلاعات کافی در زمینه‌های حقوقی جهت راهنمایی گرفتن و انجام تکالیف حقوقی خود دارند. همان طور که مشخص است این تکلیف به عنوان اولین وظیفه‌ی دفاتر حمایت در این ماده مقرر گردیده است. همان طور که گفته شد دفاتر حمایت به عنوان وکیل ایثارگر به انجام خدمات حقوقی می‌پردازند. اما تکلیف مقرر در این بند تکلیفی فراتر از تکالیف وکلای دادگستری است. در واقع یک وکیل دادگستری که در دفتر وکالتی خود با موکلین خود ملاقات دارد هیچ تکلیف قانونی‌ای به ارائه مشاوره حقوقی به موکلین خود ندارند و می‌بایست تکالیف خود را در پرونده‌ها و در جلسات دادرسی به نحو احسن انجام دهند. ولی دفاتر حمایت در محل استقرار خود در مراکز دادگستری یا سپاه پاسداران مکلف به انجام خدمات مشاوره‌ای به متقاضیان مراجعه کننده به این دفاتر می‌باشند. طبیعتاً این تکلیف توسط کارشناسان دفاتر حمایت که در محل استقرار این دفاتر مشغول به فعالیت

می‌باشند، انجام می‌پذیرد. بنابراین می‌توان از این تکلیف به عنوان اولین وظیفه‌ی کارشناسان دفاتر حمایت یاد کرد. چنانچه متقاضی نیاز به راهنمایی داشته باشد کارشناس دفتر حمایت موظف به ارائه مشاوره حقوقی به وی می‌باشد.

3-2-2. قبول وکالت در پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه از طرف آنها

همان طور که مشخص است این بند به وظیفه‌ی اصلی دفاتر حمایت اشاره کرده است. قبول وکالت مهم‌ترین و بارزترین فعالیت است که سوی دفاتر حمایت صورت می‌پذیرد. اما نکته‌ی قابل ذکر این است که این مقرره یک تکلیف است. در واقع چنانچه متقاضی به دفتر حمایت مراجعه نمود، دفتر حمایت موظف است که در پرونده‌ی متقاضی اعلام وکالت نماید. بر خلاف وکلای داگستری که تکلیفی در قبول وکالت مراجعه‌کننده‌ی خود ندارند. البته همان طور که گفته شد دفاتر حمایت این تکلیف را توسط کارشناسان خود انجام می‌دهند. در خصوص تکلیف دفاتر در قبول وکالت تردیدی نیست، اما تکلیف قبول وکالت توسط کارشناسانی که به عنوان نماینده دفاتر به آنها ارجاع داده می‌شود جای تامل دارد. چرا که آنان به عنوان نماینده در این دفاتر فعالیت دارند و متقاضیان نیز مستقیماً به دفاتر حمایت مراجعه می‌نمایند و ماده نیز از تکلیف دفاتر صحبت کرده است. تکلیف را ماده 12 آ.م. 203 ق.ا.س.پ مشخص کرده است. سرپرست با حکم خاص خود نماینده را به دادرسی معرفی می‌نماید. البته این تکلیف بدین شکل قابل توجیه است که کارشناسان دفاتر حمایت به عنوان سرباز مشغول خدمت نظام وظیفه موظف

به اطاعت از دستور مافوق خود می‌باشند، البته اگر بتوانیم حکم خاص صادره را دستور تلقی نماییم.

3-2-3. ارشاد قضایی

ارشاد در معنی «توصیه و راهنمایی»¹ به کار رفته است. مفهوم اصطلاحی ارشاد قضایی نیز نزدیک به معنی لغوی آن می‌باشد و در مفهوم انجام راهنمایی و توصیه‌های حقوقی به مراجعه کنندگان...² به کار رفته است. اما آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه که این بند را به عنوان یکی از وظایف دفاتر حمایت مطرح نموده است، تعریف خاصی از آن ارائه ننموده است. در واقع هدف از عنوان این تکلیف بیان نشده است. در حالی که با توجه و دقت در مفهوم آن می‌توان گفت که عنوان «ارشاد قضایی» به نوعی در مفهوم بند اول یعنی «ارائه مشاوره حقوقی» می‌گنجد. مگر این که بگوییم منظور از این بند انجام توصیه‌های حقوقی به اشخاص دیگر در رابطه با پرونده (به عنوان مثال کارمندان اداری دادگاه و...) می‌باشد که این منظور نیز غیر قابل پذیرش می‌باشد. چرا که چنانچه دفاتر حمایت توان اعمال نفوذ بر اشخاص نامبرده را داشته باشند قطعاً منجر به تبانی و سوءاستفاده از اختیار خواهد گردید. بنابراین بایستی پذیرفت که ارشاد قضایی نیز توسط دفاتر حمایت به متقاضیان مراجعه کننده به این دفاتر صورت می‌گیرد. هر چند با اشکال اول مواجه خواهیم بود. در هر حال می‌توان گفت بیان این بند بدون

1. محمد معین، فرهنگ فارسی، ج 1، چاپ هجدهم، پیشین، ص 205.

2. محمدجعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج 1، پیشین، ص 526.

هیچ توضیحی بی فایده و بی اثر می‌باشد، چرا که منظور آن در بند اول ماده 203 آ.م. 203 ق.ا.س.پ مندرج می‌باشد.

3 - 2 - 4. **انجام اقدامات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده‌های مطروحه**
همان طور که از مفهوم این مقررہ بر می‌آید مستلزم توانایی‌ایی می‌باشد که به موجب آن دفاتر حمایت دارای اختیار اعمال نظر در پرونده در خصوص نحوه‌ی رسیدگی می‌باشد. البته این اختیار با این مفهوم جای انتقاد دارد، چرا که طبق قانون دادگاه موظف است به ترتیب تاریخ ارجاع پرونده به شعبه جهت رسیدگی به پرونده، تعیین وقت نماید و در موارد خاص تعیین شده توسط قانون می‌تواند به برخی از پرونده‌ها خارج از نوبت رسیدگی نماید. در حالی که این بند به نحوی تدوین شده است که دفاتر حمایت با استناد به آن می‌توانند اعمال نفوذ نموده و به پرونده‌های آنان خارج از نوبت رسیدگی شود حتی اگر از موارد قانونی نباشد. البته ممکن است که چنین پاسخ داده شود که بند مزبور انجام اقداماتی را در نظر داشته است که رسیدگی به پرونده را در چارچوب قانون تسریع بخشد. به عنوان مثال چنانچه در پرونده‌ایی قرار کارشناسی یا معاینه و تحقیق محلی صادر گردد، وسایل و اقدامات لازم جهت انجام قرار در اولین فرصت و بدون فوت وقت انجام پذیرد. این پاسخ تا حدودی می‌تواند مورد پذیرش باشد. البته مشروط بر این که همان طور که گفته شد تدابیری اندیشیده شود تا امکان تبانی و اعمال نفوذ تا حداقل ممکن کاهش یابد.

3-2-5. انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج در مورد افراد موضوع آن

این بند تکلیف انجام کلیه وظایف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج را به دفاتر حمایت محول نموده است. ماده ی مذکور مقرر می دارد: «به منظور حمایت قضایی از افراد موضوع این قانون، دفاتر حمایت حقوقی و قضایی از بسیجیان در نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در ارتباط با اجرای این قانون تشکیل می گردد. تبصره: کارشناسان حقوقی این دفتر بدون الزام به کسب پروانه وکالت از کانون وکلا می توانند در کلیه ی مراحل دادرسی از طرف افراد مذکور، به عنوان وکیل اقدام کنند». در ماده ی فوق الذکر از تشکیل دفاتر حمایت و خدمات حقوقی قضایی در خصوص افراد موضوع آن (بسیجیان نیروی مقاومت در سپاه) می باشد و مشخصا از وظایف و تکالیف به طور دقیق سخنی به میان نیامده است. صرفا از یک تکلیف کلی و آن هم حمایت حقوقی قضایی از نیروهای بسیج می باشد. در این خصوص بایستی گفت با وجود بند (د) ماده 2 آ.م. 203 ق.ا.س.پ، بیان این بند در زمره ی تکالیف دفاتر حمایت اضافی بوده و در واقع نوعی تأکید موکد می باشد. چرا که به موجب بند مزبور حمایت حقوقی قضایی از «کلیه بسیجیان در عضویت های فعال و ویژه به شرط داشتن حداقل 6 ماه سابقه عضویت در بسیج و استمرار آن تاکنون» به عهده ی دفاتر حمایت گذاشته شده است. بنابراین ماده 4 ق.ح.ق.ب تکلیف بیشتری را جهت حمایت قضایی از بسیجیان در نظر نگرفته است که نیازی به بیان این بند از جمله تکالیف دفاتر حمایت باشد.

3-2-6. کمک به مراجع قضایی در تشخیص اعسار افراد معسر موضوع این

آیین‌نامه از قبیل ارائه مدارک حقوق و اسناد اموال و املاک آنها

همان طور که از این بند بر می‌آید چنانچه متقاضی خدمات دفاتر حمایت مدعی اعسار باشد این دفاتر مکلفند که با انجام اقدامات لازم که در بند مزبور به صورت تمثیلی آمده است از جمله ارائه مدارک حقوق (ارائه فیش حقوقی و...) و اسناد اموال و املاک و... در تشخیص اعسار این افراد کمک نمایند. این در حالی است که در مبحث پیش به اختیارات بندهای چهارده گانه ماده 35 ق.آ.د.م به عنوان اختیارات کارشناسان دفاتر حمایت اشاره گردید و بیان شد که در صورت اخذ اختیار «وکالت در ادعای اعسار» می‌تواند در دعوای اعسار موکل دخالت نماید. ولی در این بند این دخالت به صورت تکلیف و وظیفه آمده است. بین این تکلیف و اختیار بایستی قائل به جمع شد. در واقع بایستی پذیرفت که تمامی بندهای ماده 35 ق.آ.د.م در زمره اختیارات قرار می‌گیرند (البته با توجه به موضوعاتی که بیان شد) به جز بند آخر یعنی «وکالت در ادعای اعسار» که به موجب بند (و) ماده 3 آ.م. 203 ق.ا.س.پ از جمله تکالیف دفاتر حمایت می‌باشد.

3-2-7. انجام اقدامات لازم برای استفاده‌ی افراد موضوع این آیین‌نامه از

امتیازات و تسهیلات قانونی

هر چند در این بند از «استفاده‌ی از امتیازات و تسهیلات قانونی» به صورت عام و کلی صحبت شده است، ولی منظور استفاده از تسهیلات قانونی

فراهم شده توسط آیین‌نامه مزبور برای افراد موضوع ماده 2 آ.م. 203 ق.ا.س.پ می‌باشد. انجام اقداماتی از قبیل بررسی مدارک افراد متقاضی و در صورت لزوم استعلام از ارگان‌های مربوطه مثلاً بنیاد شهید و امور ایثارگران و... جهت تشخیص صلاحیت این افراد برای استفاده از خدمات دفاتر حمایت می‌باشد. بنابراین طبق این بند دفاتر حمایت مکلف به پذیرش تمامی متقاضیان و بررسی مدارک آنها می‌باشند و چنانچه از پذیرش افراد قبل از انجام تکلیف مقرر در این بند استنکاف ورزند مرتکب تخلف گردیده‌اند.

3-3. مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

در این مبحث به آخرین عنوان از عناوین موضوع تحقیق یعنی مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت خواهیم پرداخت. هر شخص در هر سازمانی که مشغول به فعالیت است، موظف به حسن انجام تکالیف و رفتار می‌باشد. به همین منظور در هر قانونی برای دستیابی به این منظور ضمانت اجرایی در نظر گرفته شده است. در خصوص کارشناسان دفاتر حمایت نیز می‌بایست به قوانین و مقررات حاکم بر آن مراجعه نمود تا ضمانت اجرای مزبور مشخص گردد.

در اولین و مهم‌ترین مقررہ حاکم بر دفاتر حمایت یعنی آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 در ماده 16 آن مقرر می‌دارد: «مفاد این آیین‌نامه از تاریخ تصویب برای کلیه مراجع قضایی و انتظامی و سایر دستگاهها لازم الاجرا بوده و متخلف از مقررات این آیین‌نامه به عنوان تخلف از وظائف اداری حسب مورد توسط دادسرای انتظامی قضات و یا توسط مراجع رسیدگی به تخلفات اداری و

انضباطی در دستگاه ذیربط تحت تعقیب و رسیدگی قرار خواهد گرفت». همان طور که ملاحظه می‌گردد از لازم الاجرا بودن مفاد آیین‌نامه برای تمامی مراجع قضائی و انتظامی و سایر دستگاهها صحبت نموده است. بنابراین تمامی مراجع انتظامی و دادگستری و... موظفند که مفاد آیین‌نامه را رعایت نمایند و ضمانت اجرای آن نیز رسیدگی به عنوان تخلف از وظائف اداری در مراجع ذیربط مثل دادرسی انتظامی قضات می‌باشد.

مشخص است که ماده‌ی فوق‌الذکر به صراحت از کارشناسان دفاتر حمایت صحبتی به میان نیاورده است. همچنین ضمانت اجرای مشخصی نیز که مرتبط با انجام تکالیف آنان باشد و اینکه چه مرجعی به تخلفات آنان می‌بایست رسیدگی کند و چه مجازاتی برای آنان تعیین گردد، در این ماده عنوان نگردیده است.

در بررسی سایر قوانین و مقررات مربوطه از جمله قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح و آیین‌نامه‌ی اجرایی آن و قانون حمایت قضایی از بسیج و آیین‌نامه اجرایی آن ضمانت اجرایی خاصی خطاب به کارشناسان دفاتر حمایت مقرر نگردیده است.

پیش از بررسی مسئولیت باید عنوان نمود که مسئولیت اعم از مسئولیت انتظامی، مدنی و کیفری می‌باشد. بنابراین در این مبحث در سه گفتار به تبیین مسئولیت‌های کارشناسان دفاتر حمایت خواهیم پرداخت.

3-3-1. مسئولیت انتظامی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران

در این گفتار از مسئولیتی صحبت خواهیم کرد که در اثر تخلف کارشناس

از مقرره‌ی قانونی صورت می‌گیرد که ممکن است این تخلف نه منجر به ورود خسارت و زیانی به شخص اعم از موکل یا ثالثی می‌گردد و نه در قانون مجازات و قوانین خاص برای آن عنوان مجرمانه‌ای تعیین گردیده است. در واقع یک ضمانت اجرایی‌ایی جهت حسن انجام تکالیف می‌باشد.

در قوانین و مقررات وکالتی مواد متعددی در زمینه این نوع مسئولیت در خصوص وکلای دادگستری وجود دارد که برای آنها مجازات انتظامی دارای درجات چهارگانه موضوع ماده 176¹ آیین‌نامه لایحه‌ی قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری در نظر گرفته شده است. طبق مواد 13 و 14 لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری رسیدگی به تخلفات انتظامی وکلا در صلاحیت دادرای دادگاه انتظامی وکلا قرار گرفته است. حدود صلاحیت این دادرای و دادگاه انتظامی صرفاً رسیدگی به تخلفات وکلای دادگستری تحت لوای کانون می‌باشد. حتی وکلای مشاوره موضوع ماده 187 قانون سوم برنامه توسعه را تحت شمول قرار نمی‌دهد. پس چنانچه کارشناسان دفاتر حمایت مرتکب تخلفات انتظامی مربوطه گردند مرجعی جهت رسیدگی و محکومیت متخلفین وجود ندارد. بنابراین هر چند کارشناسان دفاتر حمایت موظف به رعایت موادی همچون مواد 37 و 38 و 39 قانون وکالت می‌باشند لیکن ضمانت اجرایی خاصی در این خصوص وجود ندارد و بایستی با توجه به سرباز

1. ماده 76 آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری «مجازات‌های انتظامی عبارت است از: 1- اخطار کتبی 2- توبیخ با درج در پرونده 3- توبیخ با درج در روزنامه رسمی و مجله کانون 4- تنزل درجه»

بودن و خدمت نظام وظیفه ی ایشان به قوانین مربوطه جهت تبیین ضمانت اجرای تخلفات ایشان مراجعه گردد.

در بررسی قوانین مربوطه ماده 1 ق.م.ج.ن.م مقرر می دارد: « دادگاه های نظامی به جرائم مربوط به وظائف خاص نظامی و انتظامی کلیه افراد زیر که در این قانون به اختصار « نظامی » خوانده می شوند رسیدگی می کنند. الف-...، ب-...، ج- کارکنان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران و سازمان های وابسته و اعضای بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، د-...، ه-...، و- کارکنان وظیفه از زمان شروع خدمت تا پایان آن، ز-...». همان طور که ملاحظه می گردد این ماده مرجع رسیدگی را « دادگاه نظامی » تعیین کرده است. بنابراین رسیدگی به تخلفات و جرائم کارشناسان و پرسنل دفاتر حمایت با استناد به این ماده در صلاحیت دادگاه نظامی می باشد. اما در خصوص نوع تخلفات کارشناسان دفاتر حمایت و نوع و میزان مجازات آن ها به تفکیک و تفصیل در هیچ مقرره ای صحبت نشده است. در قوانین مربوط به خدمت نظام وظیفه و جرائم نیروهای مسلح بیشتر از فرار مشمولین خدمت نظام وظیفه و غیبت از دوره ی نظام وظیفه صحبت شده است.

نکته ی قابل ذکر این است که چنانچه متقاضی مراجعه کننده به دفاتر حمایت شکایتی نسبت به پرسنل و کارشناسان این دفاتر داشته باشد باید شکایت خود را در دادگاه نظامی مطرح نماید. البته در خصوص عدم حضور در جلسات دادرسی به طور غیر موجه را به نوعی می توان سرپیچی از دستور

ما فوق دانست و از این باب قابل رسیدگی در دادگاه نظامی می‌باشد، اما همان طور که گفته شد نوع و میزان مجازات تعیین نگردیده است. با این همه به دلیل عدم تدوین مقررات جامع در این خصوص در عمل بسیاری از تخلفات بلا اقدام مانده است.

3-3-2. مسئولیت مدنی کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی - قضایی ایثارگران

در تعریف مسئولیت مدنی آورده شده است «در هر مورد که شخص ناگزیر از جبران خسارت دیگری باشد، می‌گویند در برابر او «مسئولیت مدنی» دارد¹» و با توجه به تعاریفی که از مسئولیت مدنی ارائه گردیده است در واقع ضمانت اجرایی آن جبران خسارت است. یعنی اگر شخصی در اثر عمل خود منجر به ورود خسارتی به شخصی گردد این عمل وی نیز دارای عنوان مجرمانه‌ای باشد یا نباشد، آن شخص در برابر زیان دیده ضامن و مسئول جبران خسارت وارد می‌باشد. این ضمان ممکن است قراردادی یا غیر قراردادی باشد.

در تعریف مسئولیت قراردادی آمده است که «در نتیجه اجرا نکردن تعهدی که از عقد ناشی شده است به وجود می‌آید²». کسی به تعهد خود در برابر متعهد له عمل نمی‌کند و از این راه به وی ضرری برساند. بنابراین برای تحقق

1. ناصر کاتوزیان، الزام‌های خارج از قرارداد ضمان قهری، چاپ هشتم (تهران: انتشارات دانشگاه تهران،

1386)، ج 1، ص 46.

2. همان، ص 72.

مسئولیت قراردادی عناصری لازم است که وجود داشته باشد:

۱. وجود قرارداد بین طرفین زیان

۲. ورود خسارت از طرف زیان زننده به زیان دیده

۳. وجود رابطه علیت بین عدم اجرای تعهد قراردادی و ورود ضرر به زیان

دیده

در صورت وجود این عناصر وارد کننده ی زیان دارای مسئولیت قراردادی است.

در تعریف مسئولیت غیر قراردادی نیز آورده شده است که «بر عکس، در فرضی که دو شخص هیچ پیمانی با هم ندارند و یکی از آن دو، به عمد یا خطا به دیگری زیان می‌رساند،»¹

با توجه به تعاریف ارائه شده از ضمان قراردادی و غیر قراردادی مشخص می‌گردد که مسئولیت مدنی کارشناس دفاتر حمایت یا وکلای دادگستری که از اعمال وکالتی ایشان در قبال موکلین خود ایجاد می‌گردد در زمره ی ضمان قراردادی می‌باشد. چرا که تمامی عناصر ضمان قراردادی در رابطه ی آنان موجود است. البته باید اضافه کرد که همیشه مسئولیت کارشناسان دفاتر حمایت یا وکلای دادگستری در قبال موکلین در قالب مسئولیت قراردادی نیست، بلکه آنها نیز ممکن است در برابر موکلین خود دارای مسلیت قانونی (غیر قراردادی) باشند.

1. همان.

ماده 666 قانون مدنی مقرر می‌دارد: «هرگاه از تقصیر وکیل خسارتی به موکل متوجه شود که عرفاً وکیل مسبب آن محسوب می‌گردد مسئول خواهد بود». بنابراین چنانچه وکیل در انجام وظایف وکالتی خود موجب ورود خسارتی به موکل گردد به حکم این ماده می‌بایست از عهده خسارات وارده به موکل برآید. همچنین به موجب ماده 673 قانون فوق‌الذکر چنانچه وکیل وکالت در توکیل نداشته باشد و شخص دیگری را وکیل در امور نماید در واقع تفویض وکالت نماید و از اعمال شخص ثالث خسارتی به موکل وارد آید، در اینجا هم وکیل و هم شخص ثالث متضامناً مسئول جبران خسارات وارده خواهند بود. چرا که وکیل وکالت در توکیل نداشته است. بنابراین چنانچه وکالت در توکیل می‌داشت، مسئول جبران خسارت وارده نمی‌بود.

با توجه به عمومیت مطالب یاد شده که شخص مسوول جبران خسارات وارده ناشی از تقصیر خویش به دیگران می‌باشد، بنابراین تفاوتی از این جهت بین وکلای دادگستری و کارشناسان دفاتر حمایت نمی‌باشد. هر دو در قالب یک رابطه‌ی قراردادی فعالیت خود را آغاز نموده و چنانچه در انجام وظایف وکالتی خویش مرتکب تقصیری گردند که منجر به ورود خسارتی به موکل گردد، مسئول خسارات وارده بوده ولی می‌بایست جبران نماید.

3-3-3. مسئولیت کیفری کارشناسان دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران

ماده 2 قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «هر رفتاری اعم از هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می‌شود». بنابراین چنانچه شخصی مرتکب فعل یا ترک فعلی که دارای عنوان مجرمانه است و جرم محسوب می‌شود گردد، دارای مسئولیت کیفری است و مستحق مجازات می‌باشد که فعل و ترک فعل نیز به طور مطلق یاد شده است. چه در قالب رابطه‌ی قراردادی صورت گیرد و چه در رابطه‌ی غیر قراردادی، مستوجب مجازات می‌باشد. بنابراین با توجه به عمومیت موضوع فرقی بین وکیل دادگستری و کارشناس دفتر حمایت و سایر اشخاص نمی‌باشد. هر شخص در هر شغل و لباس و در هر مکانی مرتکب فعل یا ترک فعل که دارای عنوان مجرمانه است، گردد خواه به موجب قانون مجازات اسلامی مجرمانه باشد خواه به موجب قوانین خاص، مجرم است و می‌بایست مجازات گردد و در واقع دارای مسئولیت کیفری است.

از جمله مواردی که در قانون وکالت در این زمینه می‌توان اشاره نمود ماده‌ی 55 قانون وکالت می‌باشد. ماده‌ی 55 ق. و مقرر می‌دارد: «وکلائی معلق و اشخاص ممنوع الوکاله و به طور کلی هر شخصی که دارای پروانه وکالت نباشد از هر گونه تظاهر و مداخله در عمل وکالت ممنوع هستند اعم از این که عناوین تدلیس از قبیل مشاور حقوقی و غیره اختیار کند یا این که بوسیله‌ی شرکت و سایر عقود یا عضویت در مؤسسات، خود را اصیل در دعوا

قلمداد نماید، متخلف از یک الی شش ماه حبس تأدیبی محکوم خواهد شد». این ماده در خصوص تظاهر به وکالت توسط اشخاص ممنوع الوکالة یا اشخاصی که دارای پروانه ی وکالت نمی باشند صحبت کرده است، لیکن سؤال اینجاست که در موارد مشابه چنانچه شخصی خود را کارشناس دفتر حمایت معرفی نمود و از عناوین مشاوره استفاده نمود یا حتی در دعوا و جلسه ی دادرسی شرکت کرد، چگونه مجازات می گردد؟ در این خصوص و در قوانین و مقررات مربوط به دفاتر حمایت به سکوت برگزار شده است، لیکن در عمل نیز با توجه به نحوه ی فعالیت کارشناسان دفاتر حمایت و اینکه ایشان می بایست خدمات مشاوره ای خود را در محل استقرار دفاتر حمایت در دادگستری انجام داده و همچنین با معرفی و حکم خاص سرپرست دفاتر حمایت در جلسه ی دادرسی به عنوان وکیل متقاضی شرکت نماید، بنابراین در عمل ارتکاب چنین جرمی غیر ممکن می نماید، اما در پاسخ به این سؤال که چنانچه شخصی توانست با جعل حکم خاص سرپرست دفتر حمایت موضوع ماده 12 آیین نامه اجرایی ماده 203 قانون استخدامی سپاه خود را به عنوان کارشناس و دفتر حمایت معرفی و در جلسه دادرسی شرکت کنند، احتمال دارد است که مترکب به مجازات جعل و استفاده از سند مجعول محکوم گردد.

ضمائم

ضمیمه شماره 1

آیین نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

فصل اول – کلیات

ماده 1 در اجرای ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به منظور حمایت قضایی از بسیجیان، رزمندگان و ایشارگران، دفاتری تحت عنوان (دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایشارگران) تشکیل و برابر با مقررات این آیین نامه فعالیت می نمایند.

ماده 2 افراد تحت حمایت موضوعات آیین نامه عبارتند از:

الف – جانبازان از کار افتاده کلی و جانبازان حداقل 25 % از کار افتادگی به بالا

ب- آزادگان و خانواده اسرا و گروگان های بسیج و سپاه شامل پدر، مادر، همسر، فرزندان.

ج- رزمندگان داوطلب به شرط داشتن حداقل سه ماه سابقه خدمت متوالی و یا 6 ماه خدمت متناوب در جبهه

- د- کلیه بسیجیان در عضویت‌های فعال و ویژه به شرط داشتن حداقل 6 ماه سابقه عضویت در بسیج و استمرار آن تاکنون
- ماده 3 وظایف این دفاتر عبارت است از انجام هرگونه حمایت حقوقی قضایی و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ای به افراد موضوع این آیین‌نامه که به صورت‌های ذیل اعمال می‌گردد.
- الف- ارائه مشاوره حقوقی
- ب- قبول وکالت در پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه از طرف آنها
- ج- ارشاد قضائی
- د- انجام اقدامات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده‌های مطروحه
- ه- انجام کلیه وظائف مقرر در ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج در مورد افراد موضوع آن قانون
- و- کمک به مراجع قضایی در تشخیص اعسار افراد معسر موضوع این آیین‌نامه از قبیل ارائه مدارک حقوق و اسناد و اموال و املاک آنها
- ز- انجام اقدامات لازم برای استفاده افراد موضوع این آیین‌نامه از امتیازات و تسهیلات قانونی

فصل دوم – نحوه فعالیت دفاتر

- ماده 4 اقدامات دفاتر با درخواست کتبی متقاضی پس از اطمینان از دارا بودن هر یک از شرایط مندرج در ماده 2 این آیین‌نامه آغاز می‌گردد.
- ماده 5 کلیه اقدامات دفاتر در هر مرحله دادرسی، با درخواست و اعلام فرد متقاضی صورت می‌گیرد.

ماده 6 قبول وکالت از سوی دفاتر حمایت باید به مراجع ذیربط اعم از قضایی، انتظامی و سایر سازمانهای مرتبط، اعلام و سازمانها و مراجع مزبور نیز موظفند در چارچوب این آیین نامه همکاری های لازم را به عمل آورند.

ماده 7 دفاتر حمایت در اجرای وظایف خود دارای اختیارات ذیل می باشند:

الف: انجام اقدامات لازم برای آگاهی از آخرین وضعیت پرونده متقاضی

ب: انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح به عنوان وکیل

متقاضی

ج: شرکت در جلسات دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده

د: انجام هرگونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظایف محوله

فصل سوم – محل استقرار و نحوه ارتباط

ماده 8 این دفاتر در مراکز دادگستری و یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستقر می گردند و حوزه صلاحیت آنها نیز منطبق با حوزه قضائی مرکز دادگستری مربوط می باشند.

ماده 9 مسئولین و وکلای منتخب دفاتر در اجرای وظایف خود بایستی همکاری شایسته را با مراجع قضایی به عمل آورند.

ماده 10 کلیه دفاتر موضوع این آیین نامه تحت نظارت دفتر مرکزی حمایت قضایی که در نیروی مقاومت بسیج سپاه تشکیل می گردد انجام وظیفه می نمایند.

ماده 11 رئیس دفتر مرکزی پس از تأیید اداره نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه با حکم فرمانده نیروی مقاومت بسیج سپاه منصوب می گردد و رؤسای

دفاتر تابعه نیز از بین پرسنل رسمی سپاه با حکم فرمانده نیروی مقاومت بسیج منسوب می گردند.

ماده 12 رؤسای دفاتر حمایت برای کارشناسان خود در رابطه با هر پرونده حکم خاصی صادر می نمایند که کارشناسان دفاتر می توانند به استناد آن کلیه اقدامات مربوط را در چارچوب این آیین نامه معمول دارند.

ماده 13 برای ایجاد هماهنگی در حسن اجرای مفاد این آیین نامه نیز برای هرگونه مشکل و نارسائی در حین اجراء هیاتی با ترکیب ذیل و بر اساس تقاضای هریک از اعضاء تشکیل می گردد.

۱. نماینده رئیس قوه قضائیه

۲. نماینده ستاد کل نیروهای مسلح

۳. نماینده وزیر دادگستری

۴. معاونت قضائی انضباطی ستاد مشترک سپاه

۵. رئیس دفتر مرکزی حمایت

ماده 14 پرسنل و کارشناسان دفاتر حمایت موظفند ضمن رعایت مفاد این آیین نامه، سایر قوانین و مقررات مربوطه به دادرسی و... را رعایت نمایند.

ماده 15 ستاد مشترک سپاه موظف است بودجه مورد نیاز اجرای این آیین نامه را هر ساله در بودجه جاری خود پیش بینی نماید.

ماده 16 مفاد این آیین نامه از تاریخ تصویب برای کلیه مراجع قضائی و انتظامی سایر دستگاه ها لازم الاجرا بوده و متخلف از مقررات این آیین نامه به عنوان تخلف از وظایف اداری حسب توسط دادسرای انتظامی قضات و یا

توسط مراجع رسیدگی کننده به تخلفات اداری و انضباطی در دستگاه ذیربط تحت تعقیب و رسیدگی قرار خواهد گرفت.

ماده 17 ستاد مشترک سپاه موظف است گزارش عملکرد دفاتر حمایت را به طور منظم در هر 6 ماه به ستاد کل نیروهای مسلح ارسال و روند پیشرفت امور را گزارش نمایند ستاد کل می تواند به منظور حسن اجرای این آیین نامه هرگونه نظارت و بازرسی لازم را به عمل آورده و نتیجه را به فرماندهی کل گزارش نماید.

ماده 18 این آیین نامه در اجرای ماده 203 قانون استخدامی سپاه مشترکاً توسط قوه قضائین، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارتین دفاع و دادگستری و ستاد مشترک سپاه در 18 ماده تهیه و تاریخ 1373/5/19 به تصویب مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا رسیده و لازم الاجرا گردیده است.

ضمیمه شماره 2

قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب 1371

ماده 1- به نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران اسلامی اجازه داده می‌شود همانند ضابطین قوه قضاییه هنگام برخورد با جرائم مشهود در صورت عدم حضور ضابطین دیگر و یا عدم اقدام به موقع آنها و یا اعلام نیاز آنان به منظور جلوگیری از امحا آثار جرم و فرار متهم و تهیه و ارسال گزارش به مراجع قضایی اقدامات قانونی را به عمل آورند.

تبصره 1- کلیه ضابطین دادگستری و مراجع نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلفند در صورت ارجاع گزارش و یا تحویل متهمین در جرائم مشهود از سوی مسولین مجاز رده‌های مقاومت نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی متهم را گرفته و گزارش بسیج را ضمیمه مدارک ارسالی به مراجع قضایی نمایند.

تبصره 2- تعیین رده‌های مقاومت مذکور در تبصره 1 به عهده فرماندهی نیروی مقاومت بسیج می‌باشد.

تبصره 3- نیروی مقاومت بسیج سپاه وظیفه فوق را از طریق افرادی که آموزشهای لازم را در این زمینه فراگرفته و مجوز مخصوص را از نیروی مزبور

دریافت نموده باشند اجرا خواهد کرد، نیروهای مذکور موظفند به هنگام برخورد با متهم مجوز مخصوص خود را در صورت مطالبه ارائه دهند.

ماده 2- هر گونه توهین یا ایراد ضرب و شتم به افراد موضوع این قانون در حین انجام وظایف محوله در حکم توهین و مقابله با ضابطین دادگستری و مامورین دولتی و انتظامی بوده و با مرتکبین برابر مقررات کیفری مربوطه رفتار می‌شود.

ماده 3- کلیه افراد موضوع این قانون چنانچه انجام وظیفه یا به سبب آن کشته یا فوت و یا معلول و یا گروگان گرفته شوند حسب مورد شهید و جانباز و آزاده شناخته شده و تحت پوشش بنیاد شهید انقلاب اسلامی و بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی و ستاد امور آزادگان قرار می‌گیرد.

ماده 4- به منظور حمایت از افراد موضوع این قانون دفاتر حمایت و خدمات حقوقی قضایی بسیجیان در نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در ارتباط با اجرا این قانون تشکیل می‌گردد.

تبصره: کارشناسان حقوقی این دفتر بدن الزام به کسب پروانه وکالت از کانون وکلا می‌توانند در کلیه مراحل دادرسی از طرف افراد مذکور به عنوان وکیل اقدام کنند.

ماده 5- نیروی مقاومت بسیج موظف است نسبت به جذب آحاد مردم از تمامی اقشار و صنوف و ایجاد رده‌های مقاومت در مساجد و ادارات و کارخانجات و مراکز آموزشی اقدام نماید و کلیه مسوولین ادارات و نهادها و

کارخانجات و امور مساجد و مراکز آموزشی موظف به همکاری و فراهم نمودن تسهیلات و امکانات لازم موضوع این قانون می‌باشند.

ماده 6- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف 2 ماه توسط ستاد مشترک سپاه و قوه قضاییه و وزارت کشور و به تصویب فرماندهی کل قوا می‌رسد.

ماده 7- اعتبار مورد نیاز اجرای این قانون از ردیف تقویت بنیه دفاعی در سال 1371 و برای سال‌های بعد از طریق افزودن 10% به هزینه ابطال تمبک در پرونده‌های کیفری منظور و در بودجه همه ساله پیش‌بینی می‌گردد.

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب عنوان شده در این تحقیق به نتایجی می‌رسیم:

1- با توجه به این که تمامی فعالیت‌های دفاتر حمایت موضوع مواد 3 و 7 آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه و ماده 4 قانون حمایت قضایی از بسیج توسط کارشناسان دفاتر حمایت صورت می‌گیرد، در واقع بازوی اجرایی این دفاتر می‌باشند، اما مقرره‌ی خاصی در قوانین و مقررات خاص و مربوط به دفاتر حمایت در خصوص به کارگیری کارشناسان این دفاتر وجود ندارد.

2- با تدقیق در مقررات آیین‌نامه‌ی اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه که اولین مقرره‌ی حاکم بر دفاتر حمایت است و همچنین قانون حمایت قضایی از بسیج و آیین‌نامه‌ی اجرایی آن صریحاً به بیان شرایط کارشناسان دفاتر حمایت پرداخته نشده است که البته گفته شد عدم تعیین شرایط برای فراهم بودن امکان استفاده از افراد متخصص و داوطلب فعالیت در دفاتر حمایت مناسب است. در حالی که چنانچه شرایط خاص و ویژه‌ای تعیین می‌گردید این امکان از بین می‌رفت.

3- کارشناسان دفاتر حمایت به عنوان نماینده وکیل متقاضی در جلسه‌ی دادرسی دخالت می‌نماید، و به صراحت از داشتن پروانه‌ی وکالت و لزوم ارائه‌ی آن معاف گردیده‌اند. در خصوص اختیارات کارشناسان تبیین گردید که منظور اموری می‌باشند که دفاتر حمایت و به تبع آن‌ها کارشناسان این دفاتر ممنوعیتی در اعمال آن‌ها ندارند. در واقع در اعمال یا عدم اعمال آن‌ها بایستی معیار مصلحت و رعایت غبطه‌ی موکل مورد توجه قرار گیرد. بندهای (الف) و (د) ماده 7 آ.م. 203 ق.ا.س.پ کلی، مبهم و نامفهوم بوده و استفاده‌ی از آن‌ها زمینه‌ی تبانی و اعمال نفوذ را فراهم می‌سازد. همچنین اعمال بعضی از اختیارات توسط کارشناسان به نمایندگی از دفاتر حمایت بلامانع است. اعمال بندهای (ب) و (ج) ماده 7 آیین‌نامه مذکور در خصوص شرکت در جلسات دادرسی و سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده و تنظیم و ارسال دادخواست و لایحه از این جمله‌اند. همچنین از میان بندهای چهارده گانه ماده 35 ق.آ.د.م اعمال اختیارات مذکور در بندهای 1، 3، 4، 7، 9، 13 و 14 و اختیار مقرر در ماده 36 این قانون قابل واگذاری به کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشند. لیکن اعمال سایر بندهای ماده‌ی 35 مذکور به دلیل اهمیت موضوع در بعضی موارد به صورت مستقیم توسط دفاتر حمایت به عنوان وکیل متقاضی انجام می‌پذیرد.

4- در خصوص تعهدات نیز بایستی گفت که منظور تکالیف و وظایف کارشناسان در قبال متقاضیان دفاتر حمایت می‌باشد و باید پذیرفت که تمامی تکالیف مندرج در ماده 13 آ.م. و 203 ق.ا.س.پ. توسط کارشناسان دفاتر حمایت

صورت می‌پذیرد، در واقع در زمره‌ی وظایف و تکالیف کارشناسان دفاتر حمایت قرار می‌گیرند. هر چند بعضی از بندهای آن اضافی و به صورت تأکیدی می‌باشند، از جمله بند (ج) «ارشاد قضایی» و بند (هـ) «ارجاع به ماده 4 ق.ج.ق.ب» و همچنین اعمال بعضی از موارد بند (د) این ماده زمینه‌ی تبانی و اعمال نفوذ را فراهم می‌سازد.

5- نتیجه دیگر این است که در خصوص دفاتر حمایت نقص قانونی مقررات آنها از جهت عدم تعیین ضمانت اجرایی حسن انجام تکالیف توسط کارشناسان دفاتر حمایت می‌باشد. همان طور که در گفتار اول از مبحث سوم از فصل سوم (مسئولیت انتظامی کارشناسان دفاتر حمایت) مطرح گردید ضمانت اجرایی خاصی برای تخلفات انتظامی کارشناسان دفاتر حمایت در نظر گرفته نشده است. همان طور که گفته شد در عمل نیز موارد بسیاری از تخلفات انتظامی کارشناسان دفاتر حمایت مشاهده گردیده است که به دلیل عدم وجود مقرره‌ی خاصی به عنوان ضمانت اجرایی، بلا اقدام مانده است.

پیشنهادات

همان طور که ملاحظه گردید دفاتر حمایت ورای این که هدف تأسیس آن مقبول و قابل پذیرش می باشد اما دارای نواقصی است که در مباحث پیشین عنوان گردیده است. نواقصی همچون عدم تعیین ضمانت اجرای حسن انجام تکالیف و... در حالی که به انجام امور وکالتی و خدمات حقوقی و مشاوره‌ایی می پردازند.

در جهت رفع این نواقص پیشنهاد می گردد که یک بازنگری کلی در آیین نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی انجام گردد و در آن شرایط متناسب، حدود اختیارات و تکالیف کارشناسان دفاتر و همچنین ضمانت اجرای متناسب با حرفه کارشناسی در دفاتر حمایت گنجانده شود.

در خصوص ارائه پروانه وکالت دادگستری باید گفت چون کارشناسان دفاتر حمایت از مشمولین خدمت نظام وظیفه مشغول خدمت در سپاه می باشند نمی توان آنها را ملزم به اخذ پروانه وکالت دانست. لیکن می توان پیشنهاد کرد که حداقل فعالیت های حقوقی خود را از جمله تنظیم دادخواست، تنظیم لایحه و حضور در جلسات دادرسی و نحوه ارائه دفاعیات خود را زیر نظر یک

وکیل دادگستری انجام دهند. یعنی در واقع یک نوع تعاملی بین دفاتر حمایت و کانون وکلای دادگستری برقرار گردد تا این که فعالیت کارشناس دفتر حمایت زیر نظر وکیل دادگستری انجام پذیرد.

در صورتی که چنین امری غیر ممکن می‌نماید حداقل جهت بالاتر رفتن کیفیت عملکرد دفاتر حمایت این دفاتر از میان متقاضیان بی‌شماری که شرایط کارشناس دفتر حمایت شدن را دارند از طریق برگزاری آزمون به جذب کارشناسان خود بپردازند. در واقع به این طریق حداقل معیاری جهت انتخاب کارشناس اصلح از میان فارغ التحصیلان رشته حقوق که مشغول خدمت سربازی در سپاه می‌باشند، اتخاذ خواهد شد. مزیت دیگری که این روش داراست این است که اعمال سلیقه و نظر در جذب کارشناس دفتر حمایت از میان متقاضیان محدودتر می‌شود. بنابراین افرادی که دارای معلومات بیشتری هستند به عنوان کارشناس دفتر حمایت انتخاب شده و بدین طریق سطح علمی کارشناسان دفاتر حمایت بالاتر رفته و به تبع آن کارایی دفاتر حمایت بهتر شده و در نتیجه به هدف و غایت تأسیس این دفاتر نزدیکتر خواهیم گشت.

فهرست منابع و مآخذ

الف) کتاب‌ها

1. آژنگ، نصراله، گنجینه لغات فارسی به فارسی، ج 1، تهران: نشر گنجینه، 1381.
2. جعفری‌لنگردوی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ سوم، تهران: کتابخانه گنج دانش، 1390.
3. _____، ترمینولوژی حقوق، چاپ بسیت و سوم، تهران: کتابخانه گنج دانش، 1390.
4. _____، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج 1 تهران: کتابخانه گنج‌دانش، 1387.
5. خالقی، علی، آیین دادرسی کیفری، چاپ شانزدهم، تهران: انتشارات شهر دانش، 1391.
6. درودیان، حسن‌علی، تقریرات درس حقوقی مدنی، ج 3، تهران: نشر دانشگاه تهران، 1386.
7. سعیدیان، عبدالحسین، دایرة المعارف نو، ج 5، تهران: انتشارات علم و

- زندگی، 1381.
8. سنه‌وری، عبدالرزاق احمد، الوسیط فی الشرح القانون المدنی
الجدید(دوره ی حقوق تعهدات)، ترجمه: محمدحسین دانش کیا و
سیدمهدی دادم‌ری، ج 1، تهران: نشر خرسند، 1374.
9. شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی دوره ی پیشرفته، چاپ بیست و
دوم، ج 1، تهران: انتشارات دراک، 1389.
10. شهیدی، مهدی، شروط ضمن عقد، تهران: نشر مجد، 1381.
11. _____، شروط ضمن عقد، ج 4، تهران: انتشارات مجد، 1386.
12. قاسم‌زاده، سیدمرتضی، اصول قراردادها و تعهدات، تهران: نشر سمت،
1378.
13. _____، اصول قراردادها و تعهدات، چاپ هشتم، تهران:
مؤسسه نشر دادگستر، 1387.
14. کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد ضمان قهری، چاپ هشتم،
ج 1، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، 1386.
15. _____، قواعد عمومی قراردادها، ج 2، تهران: نشر دادگستر،
1385.
16. معاونت حقوقی ریاست جمهوری، مجموعه قوانین و مقررات وکالت و
مشاوره و حمایت قضایی، چاپ چهارم، تهران: نشر معاونت تدوین،

1389.

17. معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ هجدهم، ج 1 و ج 3، تهران: مؤسسه

نشر امیرکبیر، 1380.

ب) قوانین و آیین‌نامه‌ها

18. قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب

1379.

19. لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب 1333.

20. قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب 1371.

21. قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مصوب

1376.

22. قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری مصوب 1376.

23. قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران

مصوب 1373.

24. قانون مدنی ایران مصوب 1307.

25. قانون مجازات اسلامی مصوب 1392

26. قانون وکالت مصوب 1313.

27. آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای

مسلح مصوب 1376.

28. آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب 1372.

29. آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح پاره‌ایی از قوانین دادگستری مصوب 1356.
30. آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده 203 قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب 1373.

Abstract:
The

KeyWords: som

Ministry of sciences
The University of Qum
Faculty of Law
Thesis: For degree of Master of Science (MSC) In
Private Law

Title:

Supervisor:
D.r A. Fahimi

Advisor:
D.r. M Hasanzade

By:
Farhad Farokhi

Autumn 2013

